

H I D

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

- Hajdú Vilmos: Háborús gazdálkodás
Bányai László: A katolicizmus útja
Rideg Sándor: Éjszakák szélén (novella)
Pálics Miklós: Táplálkozásunk irányvonalai
Latak István: Petrovoszelői reggel (vers)
Fekete Béla: Mi történt Kinában?
Kovács Mária: Új utakon
Szekeres György: Mexikói történet
Szántó Árpád: Világszemle
Válaszolt az olvasó

Figyelő:

A magyar ifjúság döntése — A felebaráti szeretet kongresszusa (Ferencz László) — Tamási Áron az erdélyi demokratikus népközösségről (G. S.) — Ki mit lát az osztrák és csehszlovák eseményekből? — Búcsú a békétől (Méliusz József) — Századok művészete (Gál László)

Krónika

A subotikai Magyar Olvasókör kezdeményezése

**Olcsó üdülési lehetőség a magyar ifjúság
számára Palicson (két hétre 110— dinár)**

**Gyönyörű villa, kert, kézilabda, asztali tenisz, könyvtár,
rádió, sakk, fürdés, vízipoló, friss levegő, úszás, bő étke-
zés, orvosi felügyelet**

A szubotikai Magyar Olvasókör fenti kezdeményezésével a magyar társadalmi élet egyik nagy fogyatékoságát pótolja.

Az általános fejlődés új problémákat és új munkarendszereket teremt. Az élet üteme egyre gyorsabb és az ember idegeit fokozottabb mértékben veszi igénybe. Így örlődik fel egészségünk és gyöngül munkabírásunk. Ma már ezzel a problémával a különböző orvos, munkás és egyéb kongresszusokon állandóan találkozhatunk. A gyakorlatban eddig csak részletes intézkedések történhettek, mert a baj oka annyira általános társadalmi jellegű, hogy az különállóan meg nem oldható. Ilyen intézkedésnek tekinthető a Magyar Olvasókör kezdeményezése is.

A nagy nyugati kultúrállamokban állami segéllyel viszik különvonatok százai üdülőtelepekre a nyaralókat, akik egész évi munkájukkal minden bizonnyal kiérdemelték a társadalom ilyenirányú segítségét. Nálunk, a világ e tudóvészféskéiben ezt mi csak a saját erőnkkel érhetjük el. Pedig az egyén egészséges volta az egész társadalom érdeke, mert csak az a társadalom fejlődőképes, amely szellemileg és testileg egészséges egyedeken épül fel.

A Magyar Olvasókör akciója minden tekintetben elismérésre méltó. Kisebbségi életünkben most nyílik először alkalom arra, hogy felfrissülése mellett a magyar ifjúság egymásra találjon, összebarátkozzon. Kapcsolatok keletkezhetnek ez úton falu és város, munkás és intellektuel között, mely kapcsolatokat a jövőben még eredményes munkára lehet majd felhasználni.

Külön ki kell emelni azt, hogy a kezdeményező egyesület osztályhelyzetre való tekintet nélkül, minden magyar fiatal számára lehetővé teszi az üdülést.

Kultúraterjesztő hivatást óhajt a szervező egyesület betölteni akkor, amikor csak egy feltételt szab s ez az, hogy az üdülő lehetőleg valamely magyar kultúregyesület tagja legyen, amennyiben ilyen lakóhelyén van.

Hisszük, hogy a szubotikai Magyar Olvasókör e munkája a magyarság minden rétegében megértésre talál.

(to-fe)

HÁBORÚS GAZDÁLKODÁS

Az emberi élet első elengedhetetlen feltétele a termelés, az élet fenntartásához szükséges eszközök előteremtése. Történelme folyamán az emberiség ennek a követelménynek tervszerűen, vagy tervszerűtlenül végzett társadalmi munkával tett eleget. Természetes, hogy a munka módja évezredek folyamán hosszú fejlődésen ment keresztül. Ezt a fejlődést a termelő technika állandó tökéletesedése és a termelt javak növekvő bősége jellemzi. Egy társadalom kulturális fokát tehát az anyagi javak mennyisége és minősége határozza meg.

Amikor a háborús gazdálkodás elemzéséhez látunk, ezeket az alapvető tényeket nem szabad figyelmen kívül hagyni. Az emberi javak tökéletes megsemmisítését, a kultúra és civilizáció vívmányainak, évszázadok munkájának a gyümölcsét nem csak a háború, hanem már a háborús gazdálkodás is veszélyezteti.

Háborús gazdálkodás alatt mindazon törvényesített intézkedéseket értjük, amelyek úgy a háború alatt, mint az előtt az ország termelését a háború sikeres kimenetelének szolgálatába állítják. Célja, már a béke idején megszervezni az ország gazdasági életét úgy, hogy minél nagyobb hadi sikereket biztosítson. A jól megszervezett háttér fél győzelmet jelent.

A háborúra való készülődés óriási követelményeket állít fel az ország gazdaságával szemben, Ezt először a világháborúban tapasztaltuk. A háború szükségletei és az egyes országok adósságai megmutatták, milyen sokféle szervezési és ellenőrzési intézkedéseket kell az ország gazdasági életében végrehajtani, hogy az a háború szempontjából kifogástalanul működjék. A gazdasági élet ellenőrzése a front mögötti háborús szervezés. Először a szállítás, azután a hadi célokat szolgáló eszközök termelése, végül pedig a polgári lakosság élelmezése került a hadvezetőség irányítása alá.

A gazdasági válságból előállt világpolitikai válság óriási háborús készülődéseket idézett elő. A lomtárból előkerültek a háborús gazdálkodás szabályai és az országok gazdasági életére ismét rányomódott a háború bélyege. A háborús gazdálkodás rendszerre vált, politikai és „tudományos” szószólói vannak. A háborús gazdálkodást, mint a társadalmi termelés új rendszerét állítják be, amely rendszerben a kapitalizmus megszűnt és az összes társadalmi viszonyok megváltoztak. Ezen állítások persze csak arra való, hogy a háborús gazdálkodás igazi értelmét és célját elkenőzzék, elhomályosítsák.

Nyilvánvaló, hogy a háborús gazdálkodás nem valami új termelési rendszer, hanem éppen ellenkezőleg, egy hanyatló rendszer erőszakos fenntartása. Erre a háborús gazdálkodás mélyebb elemzése még inkább rávezet.

A társadalmi termelés célja kétféle: az ember fenntartásához szükséges cikkek előállítására és ezen cikkek előállításához szükséges nyersanyagok, szerszámok és gépek gyártása. Ezért a termelést általában erre a két körzetre osztják. Normális körülmények között

ezen két termelési körzet szabályos menete biztosítja a társadalom fennmaradását és fejlődését.

A termelés és az elosztás között fennálló aránytalanság azonban a tőkés termelést válságokba zavarja és ezen válságok egyik megjelenési formája a háború. Ezek szerint tehát a háborús gazdálkodás is a tőkés termelés viszonyaiból adódik.

A háborús gazdálkodásban a két említett termelési körzet egymáshoz való viszonya megváltozik és mindkettő egy harmadik termelési körzetnek, a hadi eszközök gyártásának kénytelen helyét szorítani. Ezen harmadik termelési körzet előtérbe jutása természetesen az első két körzet rovására megy. A társadalmi termelés egy része, — manapság igen tekintélyes része, — kizárólag hadi eszközök gyártásával foglalkozik és így nem csak hogy az éltető emberi tevékenység egy részét köti le, hanem a másik két körzet által előállított javak jövődöbeli elpusztítására is irányul.

Ezen harmadik termelési ágazat állandó előnyomulása az utóbbi években kétségtelen. Közismert tény, hogy a lezajlott világ-válság után beállott, de már szünőfélben lévő depresszió a háborús készülődésekkel magyarázható. Anglia, Amerika, Franciaország, Németország, Olaszország és az összes többi államok mesébeillő fegyverkezése látszólag konjunkturát idézett elő a világpiacon. A hadiiparban szükséges nyersanyagok áremelkedése, a fegyvergyárak és a rokonszaktmák elfoglaltsága, bizonyos gazdasági fellendülést is mutatott. Másszóval: megkezdődött az egyes országok gazdasági életének kizárólagosan a háború igényeihez mért át-szervezése.

Az átszervezés először is a második, azaz gépgyártási körzetben kezdődött, a modern fegyverek gyártásához elsősorban megfelelő gépesített üzemeket kellett felállítani. Az eddigi gépgyártás egy részét tehát fegyverek és fegyverkészítéshez szükséges gépek gyártására kapcsolták át. A társadalmi továbbfejlődéshez elengedhetetlen szerszám- és gépgyártás tehát gyilkoló és pusztító eszközök gyártásává változik. Ezt az átkapcsolást ma csaknem minden országban a leggyorsabb ütemben végzik. Itt megjegyezzük, hogy a tehnikai haladás minden megnyilvánulását, vagyis számtalan praktikus találmányt elsősorban a hadiiparban alkalmaznak és használnak fel.

Az átszervezés második foka a fennálló és a polgári lakosság szükségleteit szolgáló üzemek átalakítása a háborúhoz közvetlenül, vagy közvetve szükséges cikkek gyártására, illetve az ilyen átalakításhoz való előkészítése. Így pl. közismert dolog, hogy a híres német I. G. Farbenindustrie óriási üzeme pár óra alatt a legveszedelmesebb gázak és robbanóanyagok gyártására alakítható át. A műselyem-ipari üzemek is a legrövidebb időn belül robbanóanyagokat gyárthatnak.

Az átkapcsolásra nézve mindkét esetben igen előnyös, hogy a polgári lakosság figyelmét elkerülve, titokban végrehajtható, külö-

nösen, mivel a második körzet termelése nem érinti a széles fogyasztó tömegeket közvetlenül. Ebben a körzetben t. i. csak a fogyasztási cikkek előállításához szükséges gépek készülnek. A tömegek redukált életigényeit a csökkentett géptermelés által készített gépekkel is el lehet látni.

A termelés fent említett két körzetének egymáshoz való viszonya ezáltal megváltozik. A fogyasztási cikkekben szegény államok az élelmezési cikk iparát állami ellenőrzésnek vetik alá, egyben jelszavakkal és hamis tudományoskodással a tömegek étvágyát csillapítani igyekeznek: „Előbb ágyút, aztán vajat!” „Egy tál ételt naponta!” stb. Az étvágycsillapítás másik, igen hatékony eszköze a munkabérek csökkentése, illetve azok előbbi színvonalon való tartása akkor is, amikor a kereslet miatt az élelmezési és közszükségleti cikkek árai emelkednek. Így a dolgozó tömegek a termelő apparátus felével is kielégíthetők. A munkabérek megnevelése volt Schacht pénzügyi politikájának a sarkpontja, zsenialitása itt érvényesült legjobban. A háborús gazdálkodás szószólói azt mondhatnák erre, hogy igen ám, de a közszükségleti cikkek árai is megemervekíthetők. Ez azonban csak részben igaz. A német példa megmutatta, hogy 1936 óta, amikor t. i. az árszabályozás a további emelkedés elkerülése végett megtörtént, az árak mégis állandóan emelkedtek. A háborús gazdálkodásnak természetesen szükséges is az árak bizonyos fokon való megállítása, mert korlátozott munkabérek, az állandó áremelkedés a tömegek kiéheztesítéséhez vezet, — az éhes tömegek felett viszont csődöt mond a komandó.

A magas árak miatt az élelmezési cikkek fogyasztását is szabályozni kell. Kenyér-, tojás-, vaj-, hal-, hús- stb. jegyekkel észszerűsítik az észszerűtlent: a háborús gazdálkodást. Különböféle eszközökkel az állam mindig kényszerítheti úgy a termelőket, mint a fogyasztókat, hogy a háborús gazdálkodásnak megfelelően termeljenek és fogyasszanak. Erre elsősorban az ármaximálást szokták felhasználni. Naponta új rendeletek jelennek meg, amelyek lassanként az egész gazdasági életre kiterjednek. Az árak természetesen visszahatnak a termelésre: ha alacsonyak bizonyos cikkekben, a termelés azokban a cikkekben csökken, viszont ha magasak, a termelés emelkedik. Az egyének magánérdeke árthatna a háborús gazdálkodás terveinek. Ezért nem csak az árakat igyekeznek maximálni, hanem a termelés tempóját is egy szinten tartani. Amint az előbb a fogyasztók igényeit jelszavakkal és merev munkabérekkel komandírozták, ugyanúgy most a termelőket tartják kordában, a parasztnak előírják, hogy miből mennyit kell termelnie és megmagyarázzák neki, mi vár rá, ha a termelvényvel nem számol el, vagy ha csempészet útján értékesíti. A háborús szükségletek kielégítésére szolgáló nyersanyagkivitelt megtiltják, a bevittelt magasabb áron is forszírozzák, a csempészetet szigorúan büntetik, a valutaforgalmat szigorú korlátok közé szorítják stb.

A háborús gazdálkodás egyik további következménye, hogy a fegyvergyáraknál és a rokonszakmákban az erőltetett termelés és

a nagy kereslet miatt a fegyvergyárak minden évben nagyobb nyereségeket mutatnak ki, ami a tőkéseket mind a hadiiparba csábítja. Ugyanakkor a tömegek életfenntartásához szükséges cikkek gyártása háttérbe szorul.

Végül pedig, mint utolsó eszköz, az infláció is felhasználható. A pénz felhígításával az állam csökkenti hitelezőivel szemben vállalt hitelezettségét, viszonylagosan redukálja az állami alkalmazottak fizetését és szintén hozzájárul az árak emelkedéséhez.

A háborús gazdálkodás kiterjedését az egész gazdasági életre két tényező segíti elő. A hadiiparba fektetett tőke meddővé válna, ha a fegyverkezés egyszerre megszűnne. Ezt azonban a fokozódó fegyverkezési verseny nem engedi, mivel pedig a versenynek egészen a leszámolásig nincs vége, a hadiipari tőke biztos talajon érzi magát. A másik tényező a fegyverek állandó modernizálása: a fegyvertárt állandóan újítani kell, hogy az ellenféllel lépést tartsunk. Végül nagy jelentősége van annak is, hogy soha sem lehet előre tudni, mekkorák lesznek a háború szükségletei. Ezek egyszerűen mérhetetlenek és felbecsülhetetlenek. Ezért az állam nem csak a kész fegyverek gyártását sürgeti, hanem megfelelő fegyvergyárak felállításáról is gondoskodik, hogy szükség esetén azok már készen álljanak. Így óriási tőkék beruházására kerül sor, aminek pedig még a hadiipar sem látja közvetlen hasznát. Hogy az ilyen befektetésekhez a gyárosoknak kedvet adjon, az állam felmenti őket bizonyos adók és illetékek fizetésétől, szubvenciókat ad nekik stb.

Hogy ezeket a megterheléseket az állam kibírja, kénytelen a bankok összes pénzkészleteit hitelek formájában felhasználni, sőt hadikölcsönöket jegyezni már a háború előtt is. Emelnie kell az adókat és mindenféle illetékeket, új adókat és illetékeket kell bevezetnie.

Sok módja van még, a háborús gazdálkodásnak az állam gazdasági életébe való behatolására. Ezek azonban itt nem sorolhatók fel teljes egészükben.

Az ember sokat elbir. A háborús gazdálkodás is sokat elbir. Mindkettő teherbírásának azonban van határa. A háborús gazdálkodás akkor roskad össze, amikor az ember felegyenesedik...

Hajdú Vilmos

Mint a víz, olyan a tudás, nem folyik fölfelé és nem a gögösöké. Mindketten, a tudás és a víz alacsony helyet keresnek.

PERZSA MONDÁS.

Igazán csak akkor élünk magunknak, ha másoknak élünk. Ez különösen hangzik, de kíséreljétek meg és a tapasztalat meg fogja erősíteni.

TOLSZTOJ LEÓ.

A KATOLICIZMUS ÚTJA

A katolicizmust, mint élő és ható erőt, különösen a nyugati civilizáció országaiban, a nemzetközi események mindinkább előtérbe helyezik. Benne is, mint minden, az emberi társadalommal élő kapcsolatot tartó intézményben, korunk mély átalakulásai egymással küzdő folyamatokban tükröződnek.

A társadalmi és nemzetiségi ellentétek mai kiéleződése olyan helyzet elé állította a katolikus egyházat, ami kétezeréves diplomáciai gyakorlatát is erős próbára teszi. A hatalmi csúcok kizárólagossági politikája, a társadalmi aránytalanságok mai vészterhes fokán, leszámolásra készül az emberiség minden szabad erejével. Tűzzelvassal jön és minden intézménytől, a behódoláson túl, hódító törekvéseivel való lényeges egybeforrást követel. Aki mérsékelni igyekszik, annak épp úgy megsemmisítésére tör, mint aki elleneszegetül.

Önmagát tagadná meg a katolicizmus, ha a fasizmus mind szűkebb érdekkörébe zárná magát, mikor létértelmét az egyetemesség adja. Viszont az egyetemesség szelleme sehogyan sem fér össze a faji kizárólagossággal s ezért sorolja a Schwarze Korps, az S. A. hivatalos lapja, egyéb „felforgató törekvésekkel“ egy táborba az egyházat, amely hisz „egy univerzalista nemzetközösségben, egy humanitásban, ami uralja a fajokat.“

Németországban legizőbb a gyúpontja a készülő világégésnek; a harcot is legszenvedőbben a német egyház állja. A püspökök és a parlamenti katolikus csoport, a centrum, még bizalmat szavazott Hitlernek az első Reichstag ülésén és Hitler is sietett kijelenteni, hogy „a nemzeti kormány a két keresztény hitvallásban nemzetiségünk fennmaradásának két legfontosabb tényezőjét látja.“

A német katolicizmus, példás szervezetsége következtében, nagy erőt képviselt és az új kormányzatnak előbb másokkal kellett végeznie. A katolikus üldözések sorozata azonban nem sokat várat magára és a Vatikán meg a püspöki kar már hiába igyekszik felajánlani támogatását bizonyos „közös ellenséggel“ szemben, a hitlerizmus már elég erős ahhoz, hogy egymásután rázza le szövetségeseit, amelyek csak közös engedmények alapján képzelték el az együttműködést.

A vezető katolikus körök próbálkozásai a megegyezésre meghiusulnak és marad a katolikus tömegek önvédelmi frontja. A keresztényi türesemből nemsokára az egyház szervezett ellenállása lesz és az 1937 március 14-én kelt s az Osservatore Romanóban március 23-án közzé tett enciklika a németországi kormányzat szőszegéséről már titkos küldöncök útján jut el a legutolsó németországi plébániára is, mielőtt a Gestapo neszt vehette volna.

A hatóságok, feleletül, az ugynevezett „politikai katolicizmus“ kiirtását tűzik ki feladatukul s a hajsza elől az egyház társadalmi megnyilvánulásai mind burkoltabb formát vesznek.

„Ha minden Úrangyalára-csendítést politikai katolicizmusnak minősítenek, akkor harangjaink annál élesebben fognak zúgni és fogják jogukat követelni a nyilvános életben“ — írja Rómából Mucker-

mann német jezsuita páter, miután odahaza sorozatos merényleteket kíséreltek meg ellene.

Több középeurópai állam katolicizmusában viszont a feudális érdekek igen sokszor kerékkötőjévé válnak minden haladó gondolatnak.

A kiváltságokban elpuhult formalizmus azonban sehol sem volt oly erős, mint a spanyol egyházban, amelynek évszázados nyugalmát a legutóbbi évekig semmi sem bolygatta meg. Érthető, hogy a felkelők nagy erkölcsi és anyagi tartalékja lett, kivéve a népével szoros egységben élő baszk egyházat, amely maga is kisebbségi szerepet töltött be a spanyol egyházon belül. A nyugati haladószellemű katolicizmus megrendülten nézte a tömegek szociális és nemzetiségi érdekeit felkaroló baszk egyház tragédiáját, de tiltakozó szavát elnyomta a tervszerű propaganda, amely a spanyol uralkodó egyház kétségkívül megrendítő vérvésztéseiből, az egyházi emlékművek pusztulásából világszerte érveket kovácsolt minden haladó gondolat ellen.

A Blackfriars, az angol dominikánusok lapja, igyekszik tiszta hangot megütni e kérdésben:

„Minden katolikus rokonszenvvel kíséri a spanyol katolikusokat. De hamis dolog és mélységesen nem keresztény ezért a felkelők mellé állni és megtagadni a rokonszenvet azoktól, akik ellenállnak és úgy gondolják — joggal — hogy vad reakciós kényuralommal állnak szemben.“

Daniel Rops, a neves francia katolikus író az Esprit c. folyóiratban írta:

„Eljött az óra, hogy kérdezze meg a keresztény lelkiismeret önmagától, hogy Krisztus római egyháza megtarthatja-e függetlenségét és szabadságát az új imperialista Rómával szemben.“

Nem véletlen, hogy éppen Franciaországban tört meg a merev szembenállás és a tömegek leghamarabb ott készítették elő az egyházat kedvező színvallásra.

Ma a francia katolikus egyház vezető elvei s a kölcsönös társadalmi józanság odavezetett, hogy az egyház az ország belső és külső békéje érdekében megtalálta a közös utat a Népfront kormányával.

„Lényegileg az anyag megelőzi ugyan a szellemet, de nem áll fölötte“, hirdették balfelől, közös platformot keresve a szociális elméletben is. Viszont a katolikusok részéről Fessard atya fogalmazta meg a választ az Études-ben, hogy „súlyos kötelesség hárul mindnyájunk lelkiismeretére, az, hogy elhatározóan segítsünk a szorongató gazdasági kérdés megoldásában. Az általános szenvedés első sorba helyezi és megszentelt jelleget ad neki.“

Ezek után már nem késhetett a munkás sorokból jövő „kinyújtott kéz“ politikája, azok részéről éppen, akik ellen az egyház nap, mint nap keresztes hadjáratot hirdet. Muckermann páter úgy emlegeti ezt, mint az „új esztendő csodáját“:

. . . „Azt látjuk, — írja, — hogy ugyanazok az emberek, akik ezt a harcot (t. i. az egyház ellen) szítják és irányítják az egész

világon (?), kinyújtják kezüket, hogy testvérként köszöntsék a katolikusokat . . . Természetesen minden táborban vannak egyesek, akik ezt a kéznyújtást képmutatóan, taktikailag és tisztán politikailag fogják fel, de vannak mások, akik becsületesen gondolják és lelki szükségéből teszik.“

A katolicizmusnak akarva, nem akarva csak egy útja lehet: a békéé és a lelkiismereti szabadságé.

„Ott tartunk már — írja ugyancsak P. Muckermann — hogyha emberméltóságról és emberi szabadságról beszélünk, a következő mondatokban a katolikus Egyházat kell említenünk.“

Bányai László

Éjszakák szélén

Az élmények, érzések s álomlátások sokaságát jelentette számomra a pusztá, a benne élő emberek s a bujkáló mesék, melyek megtörtént valóságában mindenki hitt s én is hittem.

Ott álltam este az emberek között a ház előtt, ahol munka után gyülekezni szoktunk és hallgatóztam. Megfigyeltem az emberek beszédjét, az arcuk redőinek rebbenését, ha nevettek, vagy pipára gyújtottak sötétben.

A béresek között sok embernek arcát hasonlónak láttam apám álmostekintetű jobbágy arcához, hangjukban, beszédközben dörömbölő éneket éreztem, mintha apám dalolna. Talán azért volt ez, mert bár nem voltam több 15 évesnél, sok ezer barázda húzta le a bokámat, sok fekete éjszakát, hajnalt és fekete kenyeret láttam. A szemem sötétjén álmok gyülekeztek s bolond érzéseket kavartak bennem.

Megtörtént, hogy a szűkre szabott éjszakákon felébredtem az istállóban, ahol aludtam s elmentem a tanyán túl elterülő mocsárhoz csudát nézni. A titkos sejtések alakjai ott születtek meg a szemem előtt: Láttam a nagy barna felhők csapatát, melyek mint óriás fekete táltos lovak itták a tó vizét s megrázták csillagsereg-ből szőtt gyémántos csótárjukat a homlokukon, két lábon ágaskodva hajoltak a száztorkú éjjinádas fölé.

Máskor szorongó imádságos kedvvel gyertyát gyújtottam az erdőben. A pislá fényt szél fűtta el s engem egy topolyfa haza kergetett. Tudtam, hogy nem szabad előtte megállnom, mert ha rálép a hátamra, púpos ember lesz belőlem . . .

Különben az éjszaka árnyai nem voltak félelmesek. Volt közöttük olyan is, amely hazáig kísért, de ha felé mentem, hogy beszélgetést kezdjek vele, eldobta szűrét és eltűnt, talán a föld alá. Ilyenkor úgy éreztem, hogy a sötét árnyékember mondott valamit s meg is értettem. Idejében meggyorsítottam lépéseim. A hátam mögött recsegő gallyakon, vagy az út közepén roskadó sze-

kéren rohant utánam az éjszaka. Itt a pusztán hajnalnak nevezték és én úgy iszonyodtam tőle, mint a véres késtől.

*
*
*

Hajnal három órakor rengették meg az ablakom, de ezt én még sosem hallottam, mióta béres vagyok.

A testem olyan mint az állatoké. Nappal elég, ha meghengerődöm a gyepen és már ki is ment belőlem a fáradtság. Csak aludnom nem szabad, mert nem bírnak lelket rugdalni belém.

Hajnali három órakor az istálló előtt megyek. Nagyon homályosan gondolkozom, inkább érzek: „Nem leszek több évben béres . . .” Inkább útonálló, tolvaj, halott, akasztott ember, akármi csak ez nem . . . Nem érzem különösnek, hogy a térdem rogyadozik, ez minden hajnalban így van . . . S mintha láthatatlan kéz taszítana meg, elvágódom a gyepen. A roskadásom utolsó pillanataira emlékszem csupán, mint a részeket s utána elsötétül körülöttem minden. Az ólomkatonák és a halottak alszanak így. De ébrednem kell . . .

A botos gazda lábával piszkál s lóhajtó beszéddel biztat: A lusta betyár anyádat! . . . Ha nem nézném, hogy heten vagytok testvérek, elkergetnélek az anyád kinjába!

Álomzisszal a számban botorkálok be az istállóba. Az állatok, amellyekkel szántottam, éhesek, szomjasak. A nagy barna ökör olyan szemmel néz rám, mint valami nagyon értelmes arcú paraszt, érdes nyelvével a ruhám s az arcom nyalja. Most sajnálom, hogy tegnap megostoroztam. Vállam a nyaka alá teszem s az türelmesen hajlik felém meleg lebernyegével. Pillanatokra behunyom a szemem. Alsom . . .

Minden állat dulakodva eszik, végig a jászol előtt, csak az én négy ökröm nem. A csonka szarvú rudas ökröm beleszúr szarvával a szomszédjába, a lökés jászolhoz taszít. Felriadok a kábulatból s megyek a hodály mögé, hogy enni hozzak ökreimnek.

Az egész kazalt szeretném elhúzni. Hosszú csapás marad mögöttem az elszórt bükkönyből. — Majd később összegereblyézem.

A béresek már kihordták a szennyes almot, meg is itattak, de egyik sem vállalkozik arra, hogy elsőnek lépjen ki az ajtón. Így mutatják ki szorgalmukat a gazda előtt, mintha nem esne nekik jól egy órányi pihenés a lakásukban . . . ledőlnek a bekészített szalmára s a gazda sefüle-sefarka beszédjét hallgatják, álmokisértezzel vakoskodva.

A gazda ott áll az istálló közepén, csizmája sarkán illegbilleg, mint valami repülni készülő tépett varjú és beszél. Majd előhúzza rossz meleg nadrágból szabott zsebkendőjét s hatalmas náthát fúj belé. A szalmán heverő társaság krárog, köpköd, füstöt ereget. Nem tudom miről szólhat a gazda meséje, de nagyon érdekes lehet, mert nagy kaput nyit a szája ráncából s kitért szájával röhög a hallgatóság helyett. Ma véletlenül jó kedvében van.

Legtöbbször úgy jár közöttünk, mintha pipaszárat nyelt volna. A béresek fanyalognak nyújtogatják nyakukat s fölcihelődnek a szalmáról.

— No gyerünk emberek — mondja valamelyik s elindulnak az ajtó felé. Egy-két fekete folt marad belapulva a szalmán, eldobott rongydaraboknak nézhetnek. Ők ma nem mosakodnak és nem esznek — először — fél ötkor . . .

Én is itatni kezdek egyedül. Eloldom ökreim láncát és letelelem őket a vályúhoz inni.

A kútostorfán harminc literes vödör lóg. Erős ember karját is próbára tenné, tiz-husz vödör víz felhúzása. Az első héten, mikor béres lettem egyetlen vödörrel sem birtam felhúzni. Most még gyengébbnek érzem magam. Mintha valami rontás vette volna el az erőmet, a lábam inog, a vizet magamra zúdítom, amint a vödört átemelem a kútkáván. Kétségbeesés nyilal belém, hogy nem leszek képes megitatni. Semmi erő nincs a karomban. És a négy ökör szomjasan nyalja a vályú fenekét. Jobban sajnálom őket, mint magamat. A kút korlátján átlépek, hogy más oldalról keljek birokra az ostorfával s szédülve a földre zuhanok. Újult erővel egyenesedem fel, de nincs erőm kitépni a vízbe sülyedt nehéz vödört. Már elhajtánám az ökreim vissza az istállóba. Nem tágitanak. Inni akarnak . . . Feléjük csapok öles ostorommal, a kötélt a nyakamra tekeredik. Sírás fojtogat, homály nő a szemem elé. Mintha vakság kerülgetne, minden szikrázik előttem. Szédülök mint a részeg ember. Mégegyszer nekifeszülök a kútostorfának, csaknem belezuhanok a kútba s nem mozdul a vödör, mintha ezer ördög húzná lefelé olyan nehéz. Vagy én vagyok a gyenge? Keresztül dülök a kút korlátján, bögve, nyöszörögve szidom az Istent. Most megtudnám ölni magam. Hat lépés széles víztükör gyűrűdzik lent. Körülöttem már világosodik s én még egyre a kút oszlopával birkózom. Nem görbül meg a szájam sírásra, de sirok hörgöve, könnyek nélkül. Homlokomon verejték üt ki. Az egész testemen ezernyi szúrást érzek, mintha hangyaboly lakomázna rajtam. — Nem leszek tizenhat éves, megfogok döglenni itt a puztán — egyetlen gondolatom, biztos érzésem ez. Az állatok felém bámulnak. Undok ellenségnek érzem őket. Tántorogva emelem fel öles ostorom s esztelen gyűlölettel vágom az emberszemű kedves jószágom, a barna ökröt. Minden erőm az ostornyélbe adom, csapásaim dörögnek mint a vadászok puskája. Már nem mernek visszaforgni az állatok.

Mindegyiket jászolhoz kötözöm az istállóban s indulok a cseledházak felé. A dolgom egy órára már elvégeztem volna.

A pajta előtt a homályban emberalak tűnik föl. Megismerem a félszemű Tamást. Kedves emberem, társam a tréfákban, az anyját tartja el, az apja a háborúban van, úgy mint az én apám. Messziről intek néki, pedig nagyon szomorú vagyok. Szívesen szól hozzám, megsem várja, hogy mondjak valamit.

— Rossz színbe vagy pajti! — Mondja. — A szemed alja való-

sággal zöld. — Nem esnek jól a szavai. A gazda is kányapofájának hív, mert sápadt, keskeny arcom van és hosszú szempillám. Szó nélkül tovább megyek, csak a kezem lendületével mondanék néki valamit, ha megértené.

A hosszú roskadozó cselédházak mellett megyek végig. A középső épületben lakom. Öreg háznak hívják a béresek. Valóban öreg lehet. Talán két nappal öregebb az Istennél. Negyedik ajtó közepén a lakásom. Furcsa fészek ez: künn perzselhet a nap, bent a szobában örök homály van. A szoba falán ökölnyi könyvek gördülnek le s olyan szagot árasztanak, mint a penészes kenyér. Itt sírja ki magát a réti mocsár a szobában... Megrothad tőle a ládamba rakott kincs. Csak ebben az évben szándékozom itt lakni. Az asztalon petróleumlámpa ég erősen lecsavarva, petróleumfüst keveredik a penész szagával, megtölti a szoba szegényes vackait, ilyen szaga van a ruhámnak is.

Anyám a szoba sötét szögletében gunnyaszt, alacsony fejőszéken ülve. Tenyerébe temeti arcát, mélyen elgondolkozva, mintha tulajdon megfogott lelkét simogatná. Felcsavarom az asztalon álló lámpát, a világosságra anyám is felneszel. Zajtalanul jöttem mezitláb és nem vett eddig észre. Ilyenkor mosakodni és enni szoktam. Anyám langyos vizet önt a fából vajt lavórba, az asztalra teszi a kocsikerék nagyságú kenyeret és a kést. A kenyér héjja újjnyi vastagon koromná égett. Emlékszem egyszer ilyen kenyérhéjat kifőztünk kávénak. Semmi kedvem sincs enni. Halálosan fáradt vagyok. A mellem úgy érzem, mintha parázssal volna megtöltve. A torkomban összeszorulva feszül a bicskanyitó harag. Anyámhoz is durván szólok a kenyér miatt. — Minek teszi ide ezt a boszorkány hegyet? — kérdezem indulatosan. Anyám szemben áll velem, beesett, keskeny arcában mélyen világít a tűrő ember szeme, felhőzött hangon szól hozzám.

— Örülhetsz fiam, hogy kenyérünk van. A városban ilyent sem esznek az emberek. — A nyomorúság kifreccsen belőlem.

— Ne beszéljen nekem a városi emberekről! Nem kell ez a kenyér és nem megyek ki többet szántani.

A kenyér ott van előttem az asztalon s ma irtózom tőle, mint a hajnali három órától. Fehér kenyérre emlékszem régtől s ebben nincs semmi csodálatos. Semmit sem felejtettem el öt éves korom óta. Vastag utálattal beszélek a kenyérről, szándékosan bántom meg az anyám, mert pártját fogta fekete kenyérünknek és mert nem átkozódik... Semmit sem érez belőlem... Ha elment mondana, beletaposnám a kenyeret a szoba földjébe. Valóságos vesztségű nő bennem a harag s az elkeseredés, míg végül föleszmélek.

Anyám a szoba szögletében áll, kötényébe temeti arcát és zokog, egész teste reng a sírástól. Az én szememre is homály tolakodik. Már csak az anyám fekete kontyát látom, a sóhaját hallom, mintha nagyon messziről sikoltás csapódna belém... Erre a hangra mindég megrettenek, pedig ez csak emlékezés.

Nehéz bűnbánattal rogy össze bennen a harag, az asztal fölé hajlok, nagyon nyomorultnak érzem magam. A kenyér feketére égett domborulata olyan, mint valami fekete nap s érzem, hogy süti az arcom.

Anyám sír vastag könnyekkel, mint a réti mocsár talajvize a szobám falán. Már szeretnék hozzá lépni, kérni Öt, hogy nyugodjon meg, de ehhez túlságosan kemény vagy inkább gyáva vagyok. A kenyér után nyúlok, hogy eszem és így vigasztalom meg az anyámat. Semmisen meg le belőle a torkomon, amit összerágok, ki kell köpnöm az asztal alá. — Talán beteg vagyok? — gondolom, a nyelvem száraz, mintha fából volna, a fejemben egész kovácműhely dörömböl. A vastagabb kabátom veszem magamra és fázom. Nem lehetek beteg. Különben sem emlékszem, hogy itt beteg lett volna valaki, valamikor. Künn erősen virrad, én is eloltom a lámpát. Az ablakon bizonytalanul vetődik be a világosság, mint valami hivatlan vendég.

Rideg Sándor

TÁPLÁLKOZÁSUNK IRÁNYVONALAI

A HID múlt év októberi számában bemutattuk a helyes táplálkozás alapelveit és egy vázlatot adtunk, amely az egyéni létminimum szükségleti cikkeit tartalmazta. Dr. Petrović Milan, a beográdi állami kórház főorvosa most megjelent tanulmányában 1*) tovább ment egy lépéssel és az élettani követelményeinek megfelelő táplálék mennyiséget Jugoszlávia egész lakosságára vonatkoztatva összehasonlította a belföldi fogyasztásra kerülő étellemmel. Ez a tanulmány figyelemreméltó igazságokat tartalmaz, megérdemli, hogy vele jobban foglalkozunk.

A létminimumot véve alapul, Jugoszlávia lakosságának táplálkozása 13.772 milliárd kalóriát igényel. Ebből 5.233 milliárd a zsiradék, 1.377 milliárd felében állati, felében növényi eredetű fehérje és 7.161 milliárd a cukor. Evvel a tudományos követeléssel szemben a valóság a következő képet mutatja:

1935-ben fogyasztásra került cikkek sulya és kalóriatartalma

	zsiradék		fehérje		cukor	összesen
	állati és növényi	állati	állati	növényi		
suly (ezer tonna)	184·2	108·3	319·5	2.358·8	2.970·8	
kalória (milliárd)	1.713	406	1.392	9.642	13.153	

Ugyanakkor minimálisan kellett volna: 581.5 ezer tonna zsiradék, 172 ezer tonna állati és ugyanannyi növényi fehérje és 1,790.2 ezer tonna cukor, amely azt jelenti, hogy ha csakis a tápértéket tartalmazó részeket vesszük, mennyiségileg és minőségileg elégtelenül táplálkoztunk.

1*) „A falusi gyermek tápláléka Jugoszláviában”, „Narodni podmladak“ (A Gyermekvédő Liga közlönye) I. II. szám.

A mennyiségi hiány 617 milliárd kaloria, ami fél millió ember egyévi táplálékával egyenlő, akik ezek szerint — statisztikailag — éheztek; minőségileg táplálékunkból hiányzott a megfelelő mennyiségű zsír, (a szükségesnek csak egyharmadát fogyasztottuk) minek hiányát szénhidrátokkal fedeztük, főleg kukoricával, továbbá az állati fehérje (hús) hiányát a kisebb értékű növényivel pótoltuk.

Ha a hivatalos kimutatás adatait összevetjük, akkor azt látjuk, hogy 1935-ben a főbb élelmi-cikkekből

	belpiacra került	szükséges volt	hiány
hús	144 ezer tonna	207 ezer tonna	63 ezer tonna
zsír	184 „ „	581 „ „	397 „ „
buza, rozs	2155 „ „	2400 „ „	245 „ „
főzelékféle	1630 „ „	2700 „ „	1070 „ „
tej	1880 „ liter	2700 „ liter	820 „ liter
tojás	460 millió drb	1800 millió drb	1340 millió drb

Ezeket az óriási hiányokat, amint már említettük, főleg kukoricával, pótoltuk elvonva azt az állatoktól. Ennek az eredménye egyrészt a szervezet legyengülése és ellenállóképességének gyengülése, másrészt az állatállomány satnyulása, ami újjólag a hús és zsírtermelés csökkenéséhez vezet.

Ez dr. Petrović fejtegetésének lényege, aki a fentebb elmondottak hivatalos forrásokból származó bemutatása után a következő, minden tekintetben helytálló, bátor megállapításokhoz jut:

„... Jugoszlávia, dacára annak, hogy földmivelő és állattenyésztő országnak számít, nem termel annyi táplálékot, amennyi lakossága szükségleteit fedezné és ennek ellenére mégis élelmiszert szállít külföldre. Így élelmiszer kivitelünk egyenesen népünk, ifjúságunk egészségének rovására megy. Csak azért, mert földmivelő lakosságunk végtelenül szűkösen él és a maga és gyerekei szájától vonja el a falatot, csak azért, mert állatait nem táplálja, tudunk búzát, takarmányt, gyümölcsöt, bort, élő és vágott marhát, zsírt, sajtot és más élelmi cikkeket külföldre szállítani.“

„De még a termelés meglevő állapota is viszonylagosan jó lenne, ha az elosztás szabályos volna, így azonban, különösen a passzív vidékek lakosságának táplálkozása kibírhatatlan és rettenetes.“ (I. c. 35 old.)

II.

Hogyan történik az elosztás?

Tudjuk, hogy az élelmiszerek a fogyasztókhöz csak vétel útján juthatnak el.

Az állami statisztikai hivatal kimutatásaiból láthatjuk, hogy a földmivelő lakosság 68⁰/₀-nak 5 hektáron aluli birtoka van, ami azt jelenti, hogy Jugoszláviában a 3 milliányi városi lakosságon kívül még kb. 8 millió azoknak a száma, akik élelmiszereik túlnyomó részét vásárolni kénytelenek. És ha az elosztás módját meg akarjuk

érteni, ennek a lakosságnak jövedelmi viszonyait kell vizsgálat alá venni.

Vidaković Slobodan, Beograd városának egészségügyi tanácsnoka kutatásaival kimutatta, hogy a jugoszláviai városok lakosságának 85%-át hivatalnokok, munkások, kiskereskedők és kisiparosok, illetőleg ezek családjai alkotják. Tehát olyanok, akik munkaerejük közvetlen vagy közvetett eladásából élnek. Ha most a kérdés megoldásához közelebb akarunk jutni, akkor egyrészt azt kell megállapítanunk: elégséges-e a jövedelem az élet fenntartására, másrészt az élelmiszerárak emelkedésével lépést tartott-e a bérek emelkedése?

Októberi cikkünkben ismertettük azt a vázlatot, amelynek alapján az első kérdésre megadhatjuk a választ. Szubotícán pl. az átlagos munkabér tavaly augusztusban az egyéni létminimum 65 és szeptemberben 58%-a volt. A viszony más városokban sem kedvezőbb.

Tagadhatatlan tény az általános drágulás. Ha csak az utolsó évet vesszük, látjuk, hogy a bérek emelkedése nem volt arányban azzal a drágulással, amit az élelmiszer és ruházati cikkek, lakbérek mutattak. Ezt a tényt legszemléltetőbben a Nemzeti Bank kiskereskedelmi árándexe és a Munkásbiztosító bérindexének összevetése igazolja:

		kiskereskedelmi árak	munkabérek
1937.	I.	100	100
"	VI.	106	104.6
"	IX.	108	107.7
"	XII.	112.5	106.9

Látjuk, hogy az árak állandóan emelkednek, míg a bérek emelkedése csak szeptemberig tartott, az azóta beállott esés még jobban kimélyítette azt a különbséget, amit az élelmi cikkek árainak átlagos havi 1%-os és a bérek fél%-os emelkedése hozott létre. Vagyis az átlagos jövedelem nem elég az életfenntartásra és az egyre szélesebb méretű drágulással sem tartott lépést.

III.

Összefoglalva az eddig megállapítottakat, látjuk, hogy az élelmiszerkivitel nagyarányú forszírozása, amit a főbb cikkek kiviteli statisztikája mutat, figyelmen kívül hagyta a szükségleteket.

	buza	tengeri	hús	zsir	tojás
	k i v i t e l t o n n á k b a n				
1934	97.901	633.377	13.480	1.505	12.010
1935	30.390	387.717	21.210	4.530	11.727
1936	293.802	91.216	23.880	7.432	12.716
1937	318.035	715.196	22.054	8.333	12.931

Élelmiszer kivitelünk 1937-ben érte el tetőfokát és ez a belföldi árak említett alakulására is okvetlen kihatással volt.

Másrészt, az ország lakosságának kb. 85%-a szükségletei túl-

nyomó részét vétel útján fedezi és az árak emelkedése sem a jövedelem nagyságával, sem annak alakulásával nincs összhangban.

Ezen tények végleges hatása azután a közegészségben jelentkezik. A szaporodási arányszám 21%-os csökkenése mellett a sorozási bizottságok idevágó jelentései bizonyítják, hogy az alkalmasnak talált regruták százaléka különösen a passzív országrészeken állandóan csökken. Márpedig ma, amikor a népek fennállásáért folytatott küzdelemben a véderő egyre fontosabb szerephez jut, ez a körülmény károsan befolyásolhatja sorsunk további alakulását.

Jugoszlávia lakosságának erősebb táplálkozásra van szüksége, amit számára csakis — minden ország legnagyobb kincse és haladásának záloga — a nép összesség és a népegészség érdekei alá rendelt vezetés biztosíthat.

Pálics Miklós

Petrovoszelói reggel

A folyó hullámszik lent, zajog, csörög,
Halászcsonakban öreg halász és kis kölyök.
A kicsinyke ház fala mögött
Virágba, kalászba nyílnak a rögök.
Pipiskedik a kis ház a töltés fölött.
A nap vereslik, meleg és örök!
Épp, hogy kibújtam a tiszta falusi ágyból
És a vízbe, a hajnalba könyökölök.

Ó, tárt ablak és víz és fűzesek az ablak alatt!
Dühöng a szél, paskolja a folyót,
Medréből tán rögtön kicsap
És töltést, házat, mindent összenyom!...
Varsák lesik a vízben a halat.
Hogy táncol a csónak a habokon!

Tegnap a falut jártuk s a szeles vízparti erdőt.
Este együtt ültem lelkes dolgozókkal,
Szalonnát, főtt krumplit szeltek a kések.
Tisza szőke vizétől, a testvéri örömtől
És tiszta szemek fényétől voltam részeg.
Milyen drágák a kis gyerekarcok,
Ragyog a szeme a marokverő lánynak!
Eső volt tegnap s hideg sárban az öregek
A szigeten krumplit kapáltak.

Ladikon jöttek a krumpliföldről
És késő órákig járta a szó.
Vidám füst szállt a szabadkéményben,
Munkások ültünk, körbe, szépen:
Halász, borbély, diák és arató.

Most reggel ablakot tártam a napnak
 — Fehér lepedőn hül gyűrött helyem, —
 A ragyogó, vizes, szeles hajnalba
 Kidugom gyorsan borzas fejem.
 Most tudom és hiszem és látom
 Ha lassan is készül, készül e tájon
 Készül az örök virágos holnap — —
 Nagy csapat legény a folyóhoz tart,
 Velük a sztrájkoló lányok és dalolnak.

A legények kalászos kalapban dobognak.
 Az utcákon cséplő-sztrájkolók dalolnak,
 Lányok és legények hangja összenőtt — —
 Ó, kedvesek nékem e partok lakói!
 Azt sűgom forrón: szülőföld...

Latak István

MI TÖRTÉNT KINÁBAN?

(Második közlemény)

Megszólalnak az ágyúk és Kína, az antimilitarista, a bölcsen szemlélődő és örök emberi békén töpregő Kína, mint hősi énekek sárkánya küzd, védekezik és támad a rabló hadjáratot indító, katonai szigorban nevelt, imperialista Japán ellen.

Kína története a legrégibb időktől a mai napig és ma legkivált, harc egy marék rizsért. A marék rizsadagot akarja csökkenteni Japán; gazdaságilag gyarmatosítani, legrosszabb politikai és gazdasági érdekkörbe vonni és „pánázsiai“ hazug jelszóval a fehér faj elleni háborújának kiinduló bázisául megnyerni és megszervezni az ősi Kinát. Ezért harcol ma Japán és ez ellen védekezik az öntudatra ébredt Kína, amelyet már a tizennyolcadik században gazdasági célpontul vett a kalmárkodó Nyugat. Az ötezeréves kulturájú Kína akkor ismerte meg a Távolkeleti kérdést, amikor a fehér fajt a XVIII. és XIX. század folyamán a fejlődő tőkés termelés feszítő ereje elsodorta Kína partjaira, új piacok, termelő és felvevő piacok szerzésére és a Nyugat önző, profitos gazdasági kultúrája gyarmatosítani kezdte a békés, türelmes emberanyagot. Azóta Kína szakadatlanul — bár egyenlőtlen erejű fegyverekkel — harcol függetlenségéért az idegen tőkések, gyarmatosító pénzcsoportok, hittérítők és mindezek fegyvere, az ópium, valamint a külföldi kapitalisták zsoldjában álló kínai hatalmasok, a vámszedők és vám, a „likin“ ellen. Kinában ősidők óta a földművelés a legtiszteltebb foglalkozás. Már a VIII-ik és IX-ik században voltak parasztmegmozdulások és amikor például Európában, a Duna-Tisza közén és Székesfehérvár körül 900 évvel ezelőtt az első keresztény magyar király megveti alapját a magyar államnak, Kinában már

földbirtokreform előzi meg a bomló társadalom forradalmi törekvéseit. Európa első parasztlázadása 1000 körül Normandiában játszódik le, de csak a XIV-ik században lesz általános, európai mozgalommá. A XII-ik században, a Távols-Kelet felől, sárga vihar „kutyafejű” tatárjai ezek, akik megrohanják Kínát, letiporják, majd nyugatra fordulnak, Pekingtől Budáig légvonalban 7300 kilométeres úton meg sem állnak s IV Béla magyar királyt a dalmát tengerig üldözik. Mindazok az országok, melyek ekkor tatár igába hullottak, a legsúlyosabb társadalom-szerkezeti válságban éltek. Nem állhattak ellent a vitathatatlanul nagy katonai és államszervezői tehetséggel megáldott Dzsinghiszkán utódának, Bathunak és hadainak, a szervezett és kiegyensúlyozott, de épp annyira brutális erőnek. Egy új, friss, lelkes erővel áthatott hatalomnak a kiélt és túlhaladott összetételű társadalmak és államok mindenkor legyőzöttjeivé válnak. A XII-ik századbeli Európa hűbéri-jobbági-egyházi világa papírvárként omlott össze az apró tatárlovakon nyargalászó, nyilazó mongolok alatt, bár ismert dolog, hogy a tatár seregekben, az akkori idők hadászati ismereteit messze túlmenően képzett tehnikai segédcsoportok voltak, utászok, hadi mérnökök, kémek, nem is szólva arról a történelmi tényről, hogy a Sajó mellett a honát védő IV Béla magyar király hadai ellen harcoló tatárok soraiban keresztények, nyugatról Kínába került hittérítők is működtek.

Kinában ezidőtől kezdve Kublaj tatár kán utódai az uralkodók, ez volt a Yuan dinasztia. A tatár uralom ellen azonban felkel a nemzeti Kína és a „fehér lószusz” szervezett vezérlésével kivívja a nemzeti uralmat. A függetlenségi harc vezére, egy parasztszolga, császárrá koronáztatja magát és megalapítója lesz a hatalmas Ming uralkodóháznak. Kína ezidőtájt sokkal magasabb műveltségi fokon állott, mint Európa. Peking falain ekkor már használatban volt egy csillagászati műszer, amelyet a boxer-lázadás leverése után, a németek hadizsákmány gyanánt Potsdamba vittek. A versaillesi békeszerződés (1918) értelmében a legyőzött Németország köteles volt ez ősi, drága ereklyéjét visszaadni Kínának. Bertrand Russel szavai szerint ez a rendelkezés a versaillesi békeszerződés leghumánusabb pontja. Nemcsak a tudományok terén, nem csak a jó és nemes művészetek ágaiban múlta felül e korai évszázadokban Európát Kína sárga népe, hanem a modern gazdaságtechnika nem egy eszköze volt már ekkor ismeretes a Jang-ce völgyében. Amikor például a váltó már a kínai gazdasági élet szélében ismert eszköze volt, az európai gondolkodás még őserdei irdatlan sötétben tévelygett.

A fekete halál a XIV-ik században évtizedekig pusztított az egész ismert Európában, Közép-Ázsiából hurcolta be a járványt egy genuai hajó; 1348-ban Angliában szedte áldozatait; Kinában tizenhárom millió ember esett áldozatul, mindenütt, ahol elvonult iszonyú gazdasági és erkölcsi nyomort hagyott hátra a letarolt vidékeken. A kolera elvonulása után fellépő hihetetlen népnymo-

rúság, melyet még tetézett a hűbéri világ lelki nyomora, a bilincses élet, a kiáltó jobbágyjaj kirobbantotta a század parasztlázadásait. Felkelt a nép a rend ellen, amelyet eddigelé isteni rend gyanánt fogadott el, a francia földműves már 1358-ban fellázadt (Jacquerie), az angolok félszázaddal utóbb — és több mint százötven év múlva ültették tüzes trónusra Temesvár piacán Dózsa Györgyöt és égették el máglyán a Szent Márk templom előtt Zágráb városában Gubec Mátét. A vonal egyenes, töretlen, a népi forradalmak tengelye erős, népeket áthidaló, egyenes, nem háromszöges. Ez a század már ismerte a szót: szabadság, az angol Wycliff tanította ezt a szabadságot ekkor, elsőnek „protestált” tiltakozott ő a szabad lelkiismeret nevében, a hagyományok, a felderíthetetlen forrású vakhitek, dogmák, tévtanok ellen. Elindította azt a harcot, amelyet Huss János vett át tőle és folytattak a husziták a demokrácia, a szabadság védelmében, mert amit védtek: az egyenlőség és testvériség tanai voltak, amit hirdettek, az őskereszténység alappillérei, az őskommunistikus élet hirdetése voltak az álkereszténység ellen.

Az első világos sugarak voltak ezek Európa éjszakájában. Ebből az eltaposott nemzeti és vallási háborúból, melyet a katolicizmus keresztes hadjárattal fojtott vérbe, kinőtt Luther, a népnyelv első művelője, a népharcos és ez a mozgalom, a Wycliff és Huss mozgalma volt elindítója a modern demokrácia gondolatának. A modern demokrácia a népszabadságért, a lelkiismeret szabadságáért, testvériségért, egyenjogúságért, vallásszabadságért, igazi emberi javakért, türelemért, békéért, termelésért; javak, eszközök és eszmék teremtéséért harcol, akár évszázadokkal ezelőtti, néhai nagy elődei s napjaink szellemi vonalú szocialistái, a humanisták ugyanazokért az eszmékért írják keveset olvasott könyveiket, amelyekért az évszázadokkal azelőtti őshumanisták.

Ezért halálos ellensége az Európa-gyilkos fasizmus a demokráciának, a felvilágosodásnak és felvilágosításnak. Erdei mondák, folyami, fauni, ősmithoszok köde és homálya kell a fasizmusnak, középkori sötétség és sikátori halálsikoly, értelmetlen vesszőnyalábok, mint egy értelmetlen eszmény jelvénye, horogkeresztesség a kereszténység helyett, mint egy új vallás villogó kardja, véres és viharos kor korcsának viselőse, ezért kell a sinto-vallás a japánoknak és tankok, tankok a gondolat szabadsága, népek szabadsága, eszmék tiszta tengere ellen. Ma már azonban gyúlnak az agyak és égnek a lelkek, nótázva indul az értelem döntő rohamra a bornirt bálványok ellen, és hiába ezernyi tankok tipró tömege, jönnek az értelmesekek daloló tengerei és elnyelik a káoszt. Kinában, — igen Kinában, — most új Európa születik, Madridban, — igen Madridban, — most új Világ születik. Új világ, Új világ...

Az új világot, Amerikát Kolumbusz Kristóf, egy álmodozó, tudományosan álmodozó genuai hajós, tévedésből fedezte fel, 1492-ben október 11-ikén este tíz órakor, kéthónapi halálfélelem és halálosan erős bizakodás után. Ezt a Kolumbuszt — ha jól em-

lékszem, — bilincseivel együtt temették el, mert élete egy szakában bilincseket is hordott, kortársai bizonyára így hálálták meg munkáját, amellyel akkor Spanyolországnak feltárt egy új világot. Ez volt a földrajzi felfedezések és kalózkodások kora. Tizenkilenc évvel később portugál kalandor hajósok (Albuquerque), a Malakka félsziget körül vitorlázva, portyázó útjukon, különös, ferdeszemű, kis emberekkel találkoztak. Ezek az emberek Dél felé tapogatóztak, a portugálok Keletre és Északra s így találkoztak. Ez volt a japán ember találkozása az első európaival. 1543-ban a portugálok már löport és misszionáriust adtak a japán szigetek lakóinak. Kalmárkodó nép volt mind a kettő, gyorsan üzletet csináltak.

Ezekben az időkben Közép Európában egy kis nép védte minden erejével hazáját, szabadságát, függetlenségét, de főleg a Nyugatot védte, egy ázsiai hódító, a török ellen, mert ő volt a Nyugat bástyája, a kereszténység védelmezője. A nyugati nagy nemzeteket megvédte, önmagát elvesztette, de talán nem örök időkre, bár napjainkban ez a sokat vérzett nép ismét a régen tépő balsorsot választotta sorsul és rohan, hogy ezeréves országát márkázott bérencek béréért hűbérbe adja... amikor szerte a világban egy jobb jövő reggele dereng már! Amikor a tunyának ismert kínai ügy harcol az ellenség ellen mint egy megszállott apostol a kísértő ördög ellen, amikor a spanyol nép tüze a nemzetközi bérgyilkosok ellen két éve állja a romboló banditizmus bombáit! Amikor valóra válik a magyar Ady minden jósszava, amikor igazzá válik, hogy „az Élet él és élni akar“.

Az Élet él és élni akar, de aki lelki hűbériségbe hajtja fejét, nem akar az élni, „örömgylkosokkal“ tart, az Élet megölőivel, s maga is el kell pusztuljon.

* * *

A történelmi jelenségek nem filozófikus „magánvaló“ események, minden jelnek multja volt és jövője lesz. A történelem dialektikája a jelenségek, történések, folyamatok mögöttjéből törvényerővel determinálja a következményeket, a mult összetevőiből alakulnak a jelenben ható erők és a jelen eredőiből, befejezetlenül, gyűrűznek tovább a mindig működő ellentétek — a történelem gazdasági rugói, felületükön hordván a társadalom minden egyéb funkcióját — míg a jövőben feloldást találnak, kifejlődéshez jutnak. Ez a kifejlődés azonban újból oldódik, részekre bomlik, új ellentétek képződnek, új tézisek, alapok és ellenpontok, ellenpólusok viszik tovább a gyűrűző jelenségeket, a fejlődést.

Mult számunkbeli és a HÍD e számában — főként a tér rövidsége miatti kényszerűségéből — hézagosan és vázlatosan közölt történelem ezt a történelmi felfogást igyekszik érvényesíteni a felmutatott események láncolatában, amelyben felfogásunkhoz híven, nem szorítkoztunk csupán a Távols-Keleti események ismertetésére, mert hiszen a történelem eseményei a föld legtávolabbi pontjain összefüggnek és okozati kapcsolatban vannak, egymást feltételezik

és meghatározzák. Azért nem közömbös számunkra, nagy elhatározó és átalakító erejű történelmi események kortársaira, milyen álláspontot foglalunk el a fasizmus és demokrácia két nagy háborús frontján amelyek térben, látszólag távol vannak és milyen a frontunk a vértelen, de századunk és a jövő század életformáját meghatározó európai demokrata-fasiszta párbaj küzdőterén.

Nem közömbös magatartásunk és állásfoglalásunk, mert a kérdés az, hogy szabad emberként akarunk-e élni, demokrata légkörben és demokrata gazdaságban, kultúrlehetőségek között, vagy fasiszta-parancsuralmi szolgáorban, még választhatunk. A demokráciában rejlő társadalmi erők a fejlődés további, távolabbi és magasabb fokához vezetnek — korunk ellentétes, visszaható erői, a demokrácia ellenható erői, a fasizmus és rokontermékei megálltak és visszafelé terelik a történelem rúdját, olyan történelmi stádiumok felé halad a fasizmus és a vele rokonszenvező társadalom, amelyek az emberiség javarésze századokkal ezelőtt áthaladt. A túlhaladott gazdasági szerkezet feltámasztása és megerősítése anarknizmus, társadalomellenes, szabadságellenes és vérrel-vassal sem fenntartható állapot, amelynek el kell buknia, szét kell hullania, hogy az ellentétek törvénye alapján helyet adjon a demokrácia továbbfejlesztő, új történelmi és társadalmi fokainak. Szónoklatok, népszavazások, fáklyásmenetek, cinizmus és demarsok nem dacolhatnak a történelmi igazsággal, fejlődéstörvénnyel, korkövetelményekkel és embermilliók óhajával. A választás mégis a kezünkben van, a kérdés az, hogy új hőzép kort kívánunk-e napjainkban, vagy a mult század belső ellentéteinek szintézisként beköszöntő demokrácia további oldását, magasabb, fejlettebb, társadalmi állapotba jutni. Nem közömbös a választás, mert könnyen megbűnhődhetjük a multat, a jelent és a jövendőt, ha hibázunk a gondolkodásban. Jól kell gondolkoznunk, mindenki mindenkiért felelős, a Távolveleti események és a spanyol szabadságharc és Európa közepén támadó romboló, reakciós, embertelen, gazdasági vérváddal operáló, értelmetlen, tomboló, zavaros, patológikus politika egyazon történelmi tévedés körül fortyognak, mi itt állunk, rólunk történik döntés, jelenünkről és jövőnkről. Ezek a harcok körülöttünk és miértünk harcoltatnak, mindenki résztvesz ebben az új világháborúban, amely a Gondolat, a Munka, a Béke harca, a Pusztulás, Rombolás, Erőszak ellen. Ha most hibázunk, ha a rosszak csatasorába állítjuk erőnket, póruljárunk, meglakolunk, évszázadokra kihatóan senyvedésre ítéljük magunkat, régi, mult bűnökért, jelen tévedésekért megbűnhődünk a jövőben.

Mint Ady mondta kinyilatkoztató költeményében: „Fejűnkre lassan-lassan nőnek A beteljesedett végzetek. Tegnapián és mostanján az időnek Mindenki mindenkiért beteg, Beteg századokért lakolva“.

ÚJ UTAKON

Olvastuk a lapokban, hogy a Népszövetség a nők jogviszonyainak rendezésével foglalkozva a kérdés tanulmányozására tagállamaiba bizottságokat küldött ki. Habár a Népszövetség eddigi működése során nem érte el mindig a maga elé tűzött célokat, nem hunyhatunk szemet e nagyföntosságú tény előtt, amely a nők egyenjogúságáért vívott harc egy új állomását jelenti.

Ez alkalommal szerte a világon, nálunk is, női napokat tartottak, hogy úgy a nők, mint a felvilágosodott férfiak és nem utolsó sorban az illetékes tényezők figyelmét ismételten felhívják a kérdés jelentőségére. Álljunk meg egy pillanatra ennél az állomásnál, hogy két harc között rámutassunk azokra a politikai és gazdasági viszonyokra, amelyekben mi, Jugoszlávia asszonyai élünk.

A világháború kitöréséig „idillikus” körülmények között a konyhában a főzőkanál és a gyermekszobában a bölcső mellett, távol a „mindennapi gondoktól” éltünk; a férfi, a családfenntartó megkímélt bennünket az élet szennyétől, csapásaitól. Legalább is így mesélik jó polgári apáink és nagyapáink. A túlzásoktól eltekintve anyáink — a parasztasszonyokat kivéve — a termelésben tényleg nem vettek oly mértékben részt, hogy az figyelemreméltó lett volna. Egyszerre azonban viharfelhők gyülekeztek az égen és négy éven keresztül pusztító, véres fergeteg separt végig a földön. Apáink, ferjeink, fiaink, testvéreink milliói maradtak kint örökre a harctereken. E négy év alatt ásót, kapát, kaszát, kalapácsot, tollat — ki mit birt — vettünk a kezünkbe, hogy hadbavonult kedveseinket pótoljuk. Megálltuk helyünket. És a világégés után már nem mehettünk vissza a konyhába, gyermekszobákba. Továbbra is szükség volt ránk a mezőkön, gyárakban, irodákban, mert a családfenntartók többé már nem családfenntartók, szükös keresetük mellett szüköségük van a mi még szükösebb keresetünkre.

Ma, különböző válságok előtt és után együtt dolgozunk férfiszaktársainkkal, ugyanazt a munkát végezzük — kevesebb bérért. Első és legfontosabb követelésünk tehát gazdasági követelés: egyenlő munkáért, egyenlő fizetést akarunk.

Politikai téren még jobban háttérbe szorítottak. A világ felett újra gyülekeznek a vészfelhők és nekünk, anyáknak, feleségeknek, nővéreknek nincs beleszólásunk. Bennünket meg sem kérdeznak, hogy akarjuk-e legkedvesebb hozzátartozóinknak „hősi halálát”, hogy városainkat falvainkat repülőgépek pusztítsák el . . . Azí mondják a reakciók, hogy a piszkos politika nem nekünk való; miért nem hagytak meg akkor bennünket a szelíd családi tűzhelynél, miért kell akkor a textil- és dohánygyárakban a tüdönket lassan kiköpni? Ez való nekünk? Mi életet adunk és ezeket az életet haláltivornyákon fecsérlik el. Igenis. Az élet jogán, jogunk van beleszólni az emberek sorsát irányító nagyok játékába.

A természet ránk, nőkre külön terheket ró. Legszentebb feladatunkat, az anyaságot, bármennyi megpróbáltatással jár is,

büszkén vállaljuk, de elvárjuk, hogy a társadalom megteremti azokat a gazdasági előfeltételeket, melyek az anyaságot valóban megszépítik és megkönnyítik. Ne legyen különbség anya és anya között. Szünjön meg a leányanyak és gyermekeik kitaszítása.

Ezek azok a kérdések, amelyekkel a nők összejöveteleiken foglalkoznak. Nálunk, Vojvodinában a női nap megünneplése különösen Novisadon volt impozáns, ahol az összes egyesületek a Nőmozgalom, a zsidó, szerb, magyar, német nőegyletek és más egyesületek közösen bebizonyították, hogy a nők tisztában vannak azokkal a társadalmi és erkölcsi feladatokkal, amelyek rájuk hárulnak és tisztában vannak azzal is, hogy miként lehetséges ezeknek a feladatoknak — szabad mozgási letőség mellett — a leg-tökéletesebben eleget tenni.

Tudjuk, hogy a jogok kivívásáig hosszú és fáradságos út vezet, de nehéz és keserves harcunkért kárpótol bennünket az a tudat, hogy munkánk nem hiábavaló és végül mégis csak siker fogja koronázni.

Kovács Mária

MEXIKÓI TÖRTÉNET

Az a veszély fenyeget, hogy az alábbi történet minden igaz demokrata gyomrát émelyíteni fogja. De kiknek gyomrát megedzette a spanyol ügy és egyéb rémtörténetek, okulással olvashatják.

1.

Egy német náci nemrégiben könyvet írt Mexikóról s művének a következő címet adta: „Amerika Balkánja”. A „Balkán” szó a náci ajkán becsmérésnek számít; a III. Birodalomban oly nagyra becsült Cadaverruhe und Cadaverordnung hiányát jelenti. Sajnos, az átlagos középamerikai is legjobb esetben csak valamiféle idillikus banditavilágot lát lelkiszemei előtt, ha Mexikóról van szó. Nem sokkal tudunk többet erről az országról, mint egy glasgowi textilügynök a magyarokról. Hála a magyar idegenforgalmi körök vitézkötéses propagandájának, a szóbanforgó textilügynök talán már hallott valamit a temperamentumról, Tokajról, Gaál Franciskáról és a pusztai lovagokról. Hála a hollywoodi illuziógyárosok tevékenységének, mi is tudunk egyet-mást a sombrero-ról, a kaktusz-tejről, a tempicoi kiskocsmákról, no meg talán arról, hogy Mexikóban még ma is nyilvánosak a kivégzések.

2.

Holott a mexikói valóság úgy viszonylik az átlagos európai képzetekhez, mint a „Viharsarok” az Ibusz idegenforgalmi prospektusához. A kérdés véresen komoly. Léven Latinamerika természeti kincsekben leggazdagabb országa, a különféle imperializmusok érdekei metszik egymást Mexikóban. Ezek az imperialista ellentétek a legutóbbi időkig a permanens anarchia állapotában konzerválták

ezt az országot, amely területre nagyobb, mint néhány „nagy” európai állam együttvéve. Az évtizedek óta szakadatlanul tartó forradalmi villongások ellenére Mexikó nem tudott talpra állni, mert a kellő pillanatban a ravasz imperialisták sikamlós petróleumot, vagy olajat öntöttek a lába alá.

3.

Végül jött valaki, aki nem csúszott el a petróleumon. A népszerűsége Cardenast, aki néhány év alatt többet tett hazájáért, mint a nyugati civilizátorok négyszáz év alatt együttvéve. S aki — „kicsiny és gazdaságilag függő országgal a háta mögött” — a nemzetközi politikában tisztességesebben viselkedett, mint a nagy európai polgári demokráciák együttesen. Ez a Cardenas felismerte hazája bajainak gyökerét. Gondolt egy nagyot s hosszú teketóriázás nélkül kirúgta Mexikóból a petróleumhiénákat. Tudni kell, hogy Mexikóban van a világ petróleumának jelentékeny része. Ez már elárulja „Amerika Balkánjának” rendkívüli nemzetközi jelentőségét s az azték elnök tettének súlyosságát.

4.

Eddig minden rendben volna. Minden őszinte népbarát tapsol Cardenasnak. A petróleum Mexikóé volt, joga volt elvenni. Mexikó adta, Mexikó elvette. A petróleum egyik legnagyobb érdekeltje, az USA nyelt egyet, de igyekezett egyéb fontos érdekek miatt barátságosan elintézni ezt az affért. Nem így Anglia . . . S most fontoljuk meg a következőket. Egyik nemrégiben mondott beszédében Chamberlain kijelentette, hogy Nagybritannia elég gazdag, elég hatalmas ahhoz, hogy türelmes és nagylelkű legyen. Tudniillik a nagy fasizmusokkal és kis csatlósáikkal szemben. E nagylelkűség szerint London türelmes és elnéző maradt, mikor 1. Olaszország rátette kezét a Tana-tóra, a Baleárokra, Jemenre, a spanyolországi angol érdekeltségű bányák és iparvállalatok egy részére; 2. mikor Németország rátette kezét Spanyolországára, a Kanári-szigetekre, Portugáliára, az angol érdekeltséghez tartozó spanyol vasra, szénre, higanyra, piritre; 3. mikor Franco olasz tengeralattjárói sorozatosan súlyosztették el a büszke Albion kereskedelmi hajóit. Mindez nem fájt Londonnak, nem interveniált, nem követelt, nem intézett jegyzékeket. Miért tehát a különös keménység Mexikóval szemben?

5.

Mexikó kijelentette, hogy csak a demokráciáknak ad petróleumot; hogy nem csatlakozik a „benemavatkozáshoz”; hogy fegyvert szállít Madridnak; hogy nem ismeri el az Anschlusst s az abesszin hódítást. Úgy látszik, hogy az angol reakciónak fáj, hogy van még egy demokrácia Latinamerikában, amelyben van mersz s amely gátat vet a fasizmusok előnyomulásának az Újvilágban. Mikor a petróleumkiszájtítás megváltoztathatatlan ténynek bizonyult,

London goromba jegyzéket intézett Cardenashoz, amelyben retorzióként követeli ama károk haladéktalan megtérítését, amelyeket a polgárháborús villongások (tehát a Intelligence Service által felbújtott bandák és tábornokaik) okoztak az angol vagyonban. Londonban azt hitték, hogy ez a megtorlás hatékony lesz. Mily csalódás! Cardenas sajátkezűleg állította ki a csekket, átadta az angol követnek, de azzal a megjegyzéssel, hogy maga vigye Londonba s többé vissza se jöjjön.

6.

A „kis“ Mexikó tehát újrat húzta a „nagy“ Angliával. Az angol konzervatív sajtó, mely oly elnézőnek bizonyult a fasiszta gaztettekkel szemben, most öklét rázza Cardenas felé. A respektabilis „Times“ szerint Cardenas zendülése nem várta sokáig a méltó büntetésre. Ez a gesztus még sokba fog kerülni Mexikónak. Ebben az afférban csak Cardenas húzhatja a rövidebbet . . . Azaz az Intelligence nyelvére lefordítva: Akad még korrupt tábornok Mexikóban, aki majd sikra száll az angol érdekekért. Akad még banda-vezér, aki visszaállítja a status quot, az örökös polgárháborút és vérengzést a mai átkos rend helyett, amely Londonnak drága petróleumjába került.

7.

S most jön a történet csattanója.

Lévén a petróleumról szó, a német körök és a német sajtó nagy figyelemmel kísérték az angol-mexikói bonyodalmat. Mondani sem kell, hogy a „bolsevista“ Cardenas nem örvend különösebb népszerűségnek Berlinben. Így kettős figyelmet érdemelnek a Frankfurter Zeitung következő — szószerinti fordításban közölt — megállapításai: A mexikói lépés „jelentőségét elsősorban abban kell látni, hogy egy kis hatalom, idegen hatalmak burkolt, vagy nyílt befolyása ellen ugyanazokat az elveket követeli a maga számára, amelyeket a nagyhatalmak csak azért alkalmazhatnak nagyobb sikerrel, mert több anyagi lehetőségük van a külső fenyegetések meggátolására . . .“ Mi ebből a tanulság ama középeurópai kishatalmak számára, amelyek szintén „idegen hatalmak burkolt, vagy nyílt befolyása“ ellen védekeznek?

Hogy még az oly fékevesztett „idegen hatalmaknak“ is, mint a III. Birodalom, csak az erély, a határozottság imponál. Hogy Németországgal is csak egyfajta nyelven lehet eredményesen társalogni: Cardenas nyelvén!

Szekeres György

„ . . . ne nézzék összetett kézzel tétlenül, miként uszítottik bele a közérzület a „zsidókérdésbe“, melynek amellet, hogy a XIX. század magyarját a középkorba akarja visszalökni, még az a neveléses hibája is megvan, hogy absolute nincs semmi possibilis célja, kivéve a gyűlölködésben kéjelgést s hozzá még ezt is német mintára . . .“

KOSSUTH LAJOS levele az emigrációból

VILÁGSZEMLE

Az utóbbi hetek viharos politikai eseményei sörömpóba állították a világ összes demokratikus erőit, hogy a fasiszta hatalmak újabb háborús provokációjának súlyos következményeit elhárítsák s hogy a demokrácia utolsó keleteurópai védbástyáját, Csehszlovákiát, a fenyegető támadástól megvédjék. „Mentsétek meg Csehszlovákiát” harsogott végig az Uraltól az Atlanti-oceánig és a felelet sehol sem maradt el. Megmozdultak azok is, akik az eddigi harcokban semlegesek maradtak, mert hovatovább minden jóérezsű embernek be kell látnia, hogy a világszerte dúló harcban senki sem maradhat semleges. Az események előbb-utóbb magukkal rántják a legbékésebb polgárt is, aki talán soha életében nem gondolt a politikára, a beavatkozásra, vagy benemavatkozásra. Végeredményben itt már nem csak általános jellegű civilizáció, vagy kultúramentésről van szó, hanem egyéni sorsmentésről, emberéletek nehéz, munkás, fáradságos életeredményeiről. Itt már nem lehet benemavatkozásról beszélni, itt mindenkinek be kell avatkoznia. Beavatkozni az emberségesség, a béke és a demokrácia oldalán.

El kell telnie bizonyos időnek, hogy megtudjuk mi történt a valóságban május 20 és 22 között a III. Birodalom kabinetirodáiban.

Tény az, hogy komoly döntések történtek és már hozzá is fogtak a végrehajtásához. A Reichswehr felvonulását Sziléziában, Szászországban, Bajorországban és Ausztriában Berlin egy pillanatra sem tagadta. Csupán azt az ártatlan felvilágosítást adta, hogy az illető csapatok a tavaszi gyakorlatok céljából nyári táboraikba vonultak. Az angol kormány lapja, a „Daily Telegraph” május 23-iki vezércikkében célzásokat tesz, hogy Csehszlovákia ellen irányuló csapatösszevonások „nem csak a német határon történtek”. Miután sem Románia, sem Magyarország nem azonosítják magukat a szomszéd köztársaság ellen irányuló lépéssel, csakis Lengyelország jöhet számításba.

De, akármit is tervezett Németország és Lengyelország, ezúttal másképp ütött ki a dolog.

Ez elsősorban a csehszlovák kormánynak köszönhető, amely szövetségeseire támaszkodva s maga mögött érezve a nép elszántságát, hogy demokratikus szabadságát az utolsó lehelleltéig védelmezi, merész elhatározással behívta a tartalékos évfolyamokat és a speciális fegyvernemekhez szükséges legénységet. A bevonulásra kész német és lengyel csapatok így szemben találták magukat a csehszlovák csapatok védőállásaival.

Ez a tény játszotta a döntő szerepet a hétfői események kibontakozásában.

Mindenekelőtt a nácivezéreknak mutatta meg, hogy vége annak az időnek, amikor a szerződészegéseket katonai parádéval lehet végrehajtani.

De az angol diplomácia is félreérthetetlen intelmet kapott. Eljött az a pillanat, amikor Németország további előnyomulása

olyan háborút idézhetne elő, amelyről senki sem tudhatja, hogy fog végződni és milyen kormányokat ránt magával, mint Chamberlain mondotta március 18-án, Ausztria megszállása után.

Az angol diplomácia csak a csehszlovák kormány elszánt intézkedései után lépett a porondra. Későn, de mégis! Az angol nagykövet diplomáciai lépései tényleg nagy jelentőségűek voltak. A sajtó egybehangzó jelentései, sőt Chamberlainnek május 23-án az alsóházban tett óvatos kijelentése szerint Hitler egy Csehszlovákia miatti háborúban nem számíthat Anglia semlegességére. Berlinben megértették a figyelmeztetést.

Ezzel azonban még nincs vége a veszélynek. Amint a május 23-iki Times jelentette, Hitler előtt nem a hivatalos párisi és londoni diplomácia mérvadó. Ő befolyásos körökre támaszkodik, melyek ellenzik Franciaországnak Csehszlovákiával szemben vállalt kötelezettségeinek végrehajtását és támadás esetén szeretnék az országot sorsára bízni.

A francia és angol sajtó ismételten hangsúlyozza, hogy Páris és London azt tanácsolják a csehszlovák kormánynak, menjen el a végső határig a szudéta-németeknek teendő engedmények kérdésében. Ezek a tanácsok igen gyanúsak.

A demokrácia egyik legfőbb alapelve, hogy az állam egyforma bánásmódban részesítse az ország minden nemzetiségét, hogy senki se szenvedjen kárt valamelyik nemzetiséghez való tartozása miatt. Henlein esetében azonban nem egy nemzetiségi elnyomásban szenvedő nép felszabadításáról van szó. Henlein mindenképp előtérbe hozta azt a jogot követeli, hogy a szudétanémet népet és mindenkit, aki a szudéta területen lakik, rabszolgává tehesse, azután pedig Csehszlovákia államgépezetében olyan változtatásokat vigyen végbe, amelyek megkönnyítik az ország felosztását.

A csehszlovák kormánynak demokrata beállítottságánál fogva tárgyalnia kell a német kisebbséggel, de semmiesetre sem olyan értelemben, ahogy azt Henlein kívánja. Nemzeti és szociális engedményeket kell adni a szudéta-németeknek, de semmi szabadságot Henlein terroristáinak.

A Henlein és Németország részéről nagy harci zajjal megelőzött csehszlovák községi választások teljes rendben folytak le és újból bebizonyították, hogy a nép minden fasiszta terror és fenyegetés ellenére a demokratikus pártoknak adja le szavazatát.

A köztársaság és a kültöld figyelme elsősorban is a fővárosra irányult, ahol a 22 és 29-iki választások tudvalevőleg a baloldal nagy győzelmével végződtek. A polgári pártok mintegy 200.000 szavazata ellenében a cseh szocialisták, szociáldemokraták és kommunisták 327.000 szavazata áll. A vidéki választások is hasonló eltulodásokat mutatnak. Henlein távolról sem kapott annyi szavazatot, amennyire számított.

A hitleripolitika presztízse csorbát szenvedett. Nem sikerült a szudétanémet területre tervezett bevonulás. Csehszlovákia és szövetségi rendszere szilárdabb, mint valaha. A nácivezérek itt

elszámították magukat. Nem reakciós, gyáva és kiegyező kormányral álltak szemben, mint annak idején Ausztriában, hanem egy olyan demokrata állammal, amelynek polgárai a demokratikus szabadságokért bármikor készek sikraszállni és egy olyan szövetségi rendszerrel, amely Oroszországgal és Franciaországgal az élén, mindíg kész eleget tenni vállalt kötelezettségeinek. A demokráciák nem teszik olyan hamar túl magukat az adott szó szentségén, mint például a fasiszta lengyel kormány, mely legutóbb a következő jegyzéket tette közzé: „Lengyelország Franciaországgal kötött szövetségéhez és az abból folyó kötelezettségekhez híven segítségére siet Franciaországnak, ha ezt egy harmadik megtámadja. De Lengyelország nem vonható be egy olyan konfliktusba, amelybe Franciaország más államokkal kötött szövetsége folytán keveredik be, különösen ha olyan államról van szó, amelynek politikája Lengyelországot a legnagyobb tartózkodásra készíti.” A lengyel nép azonban nem követi Beck háborús politikáját. A lengyel külügyminiszter jelenleg Skandináviában utazgat, hogy ott egy ütközőblokkot hozzon létre a Szovjetunióval szemben, amely Finnországtól Romániáig nyúlna.

Csehszlovákia esetében beigazolást nyert a demokratikus hatalmak állandóan hangoztatott elve, hogy a béke csak kollektive biztosítható. A csehszlovák példának azonban Spanyolország esetében is hatnia kellene. Be kell látni, hogy a középeurópai béke elsősorban is a spanyol dráma befejezésétől függ. Itt azonban a 101-ik népszövetségi ülés óta fokozottabban folyik a vétkes csalás. Amióta a népszövetségi ülésen elvetették Alvarez Del Vayo indítványát, hogy a hatalmak adják meg a köztársasági kormánynak az őt megillető nemzetközi jogokat — a londoni benemavatózási bizottság már ott tart, hogy a pyreneusi határ lezárásával a köztársaságot megfojtsa.

Mielőtt valóra váltották volna a Katalonia elleni offenzívát, melynek tervét nem Burgosban, hanem Berlinben és Rómában dolgozták ki, nyélbeütötték az angol-olasz egyezményt is. Spanyolországot egy alattomos nemzetközi manőver áldozatául dobták oda. Mialatt Barcelonát a német és olasz repülőgépek vadul bombázzák, az angol és francia kormányok nyomást gyakorolnak a köztársasági kormányra, hogy fogadja el a közvetítést, mely a spanyol népet rabszolgaságba juttatná.

A tapasztalat megmutatta, hogy minden terv csődöt mondott, mely a Berlin-Róma tengely kettétörésére irányul és a háború elkerülésének egyetlen módja, megverni a fasiszta beavatkozókat Spanyolországban. Olaszországban a „Francóval való szolidaritás napja” a fokozott intervenció és a demokratikus Franciaország elleni gyűlölet jegyében folyt le. Ugyanezen a napon — május 29-én — Göbbels beszédében kijelentette, hogy a háború erői Londonban, Párisban, Prágában és Moszkvában székelnek! Hogy ez mit jelent, Spanyolországban látható a legjobban. A pyreneusi határon minden tiszt német, Wiettersheim és Barkhausen német tábornokok parancsnoksága alatt.

A francia-spanyol határ közelében 20 olasz-német repülőtér van. A „Heraldo de Aragon“ azt írja, hogy a jövő (vagyis fasiszta) Spanyolország repülőhadja 3000 gépével uralni fogja Franciaország Afrikába vezető útait.

Szép kilátások ezek Franciaország számára, melynek kormánya az angol benemavatkozási tervhez való hozzájárulásával sem volt képes felvenni a francia-olasz tárgyalások fonalát. A francia reakció azonban még ezzel sem elégszik meg. Túl lassúnak találja a népfrent-politika felhagyására való átmenetet. A belpolitikai intézkedések (a frank leértékelése, az adók felemelése) után erős agitációval olyan kedvező légkört igyekszik megteremteni, hogy Franciaország a külpolitikai téren is megváltoztatott állásfoglalásával biztosítsa előjogát és tőkáját. A reakció mindenek előtt a lakosság konok békevágyára spekulál. Ezt a békevágyat használja ki a baloldali pártok ellen, azt állítva, hogy azok háborút akarnak. Néhány szakszervezeti vezető körében ez a felfogás kedvező visszhangra talált és külön csoportokat alakítanak, amelyeknek legfőbb céljaul a mindenáron való béke megteremtését tűzték ki. Így történhetett meg az, hogy a póstaszakszervezetek kongresszusán az egyik kiküldött a következő megdöbbentő sorokat írta le:

„Ha a véletlen úgy akarná, hogy Hitler a Nagynémet birodalom megvalósítása után egy napon háború nélkül az Európai Egyesült Államok élére kerülne, miért ne lehetnénk ezzel megelégedve? Tévedés Hitlerből kísértetet csinálni.“

Ugyanazokról van itt szó, akik nemrégiben meggátolták, hogy a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség a szovjetszakszervezeteket sorra felvegye. Érdekes, hogy ezt a döntést a nemzetközi reakció milyen örömmel fogadta. A „Temps“ dicséri Citrin esztét és azzal vádolja Jouhau-t, hogy mint a bolsevizmus szószólója minden áron háborút akar. A „Bulletin Quotidien“ — a bányatulajdonosok lapja — kijelentette, hogy a szovjetszakszervezetek belépése az NSzSz-be „a Németország, Japán és Olaszország elleni orosz háborús politikát szolgálja“. Nagyszerű anyag a német lapok részére. De megerősíti Jouhau ama szavait is, hogy az oslói döntés csupán a Róma-Berlin-Tokio háborús tengelyt fogja erősíteni.

* * *

Japánban a katonai-fasiszta klikk most már az egész hatalmat a kezébe vette. Május 28-án Konoje herceg átalakította kormányát. Hirota külügyminisztert Ugaki tábornok váltotta le. Araki tábornok népművelődésügyi miniszter lett. A pénzügyek és a kereskedelem vezetését Szeihin Kada főminiszterre bízták, míg Szugijama hadügyminiszter helyébe Itagaki tábornagy lépett.

Araki tábornok eléggé ismert. Ő a japán hadsereg imperialista és fasiszta csoportjának tulajdonképeni vezetője. Itagaki hadügyminiszter Araki tanítványa, ő vezette a 100.000 kínai civil legyilkolását. Hugaki külügyminiszter nem tartozik ehhez a csoporthoz. Ő „mérsékelt“,

akinek kinevezésével Konoje igyekezett elfödni azt a tényt, hogy most már a hadsereg uralja Japán egész politikai életét. De ő is csak Araki politikáját folytathatja.

Japánban tehát a végsőkig folyó háború kormánya jutott uralomra egy oly pillanatban, amikor európai szövetségesei a helyzetet a kritikus csúcspontra hajszolták fel.

A japán vereségek az utóbbi hónapokban a lakosságban olyan elégedetlenséget keltettek, hogy a hadsereg az ellenállás egyetlen lehetőségét, az uralom teljes átvételében látta. Az egész japán népet mozgósítani akarják, hogy legyőzzék Kinát. Hankau irányában és Kanton ellen óriási offenzívát kezdenek. Kanton már most is nap-nap után rettenetes bombázásoknak van kitéve.

A római hármasság egyezmény teljes gőzzel működik. Nem véletlen, hogy Hitler visszahívta a német katonai tanácsadókat Kinából. Tokió arra számít, hogy a többi hatalom nem lesz képes megakadályozni a háború kiterjedését. Ellenszolgáltatásként Japán előjogokat ajánlott fel Németországnak és Olaszországnak a meghódítandó Kína felépítésében. Arról is beszélnek, hogy ezek elismerik a pekingi és nankingi bábkormányokat. A fasiszta hatalmak terve — a világ újrafelosztását illetően — egyre világosabb körvonalakban mutatkozik.

Szántó Árpád

VÁLASZOLT AZ OLVASÓ

A HID januári számában közölt kérdőívünkre és az abban foglalt ankétre sok szép választ kaptunk. Azt szeretjük látni ebben a viszhangban, amit mindig hangsúlyoztunk és vártunk, hogy olvasóink tényleg saját lapjuknak tekintik a HID-at és aktívan részt akarnak venni annak szerkesztésében. Ezt abból az őszinteségből is látjuk, amivel megírták válaszaikat és nyíltan megmondták kifogásaikat. Ilyen őszintén és nyíltan csak sajátjáról beszél az ember. Szeretjük is azt tudni, hogy lapunkat nem nyereség, nem kis irodalmi ambíciók, nem szereplési vágy, hanem népünk, a magára hagyott magyar munkásság, tanyai földmunkások, falusi törpebirtokosok, kisiparosok, kiskereskedők, fizikai és szellemi munkások irányozzák, az ő szükségük, az ő életüknek megnyilvánulásai, munkájuk, küzdelmük a mi lapunk értelme és tartalma.

A legelső dolog, ami a beérkezett válaszokból kitűnik: olvasóink politikai érdekeltsége és fokozódó politikai érettsége. A politika ebben az esetben szélesebb látókört, nem csak saját életéhez és annak kis problémáihoz kötöttséget, hanem szélesebb emberi érdeklődést jelent. Azt jelenti, hogy látják, mindinkább látják nálunk is már, hogy Spanyolországban és Kinában, hogy Németországban és Franciaországban, a világ sok távoli frontján a mi bőrünkre is megy a küzdelem, a mi életünkbe is vág a politika. Az álmosnak, tunyának mondott Vajdaság kezd felfigyelni és kinyitja

szemeit sorsának távolban is lejátszódó mozzanataira, mind többen kezdik érezni és tudni kis életük és küzdelmük között a nagy nemzetközi porondhoz és küzdőtérhez. Ebben a fokozódó politikai érdekeltségben nyilvánul meg az a lassú felismerés, hogy mennyire ugyanaz a harc áll nemzetközi viszonylatban is, mint otthon a tanyán, a faluban, a városban.

És ezzel az érdekeltséggel arányban nő olvasóink politikai érettsége is, amit tőlük mindeddig megtagadtak, amire hivatkozva akarják ma is a tömegeket orruknál fogva vezetni. Hiszen ma inkább mint máskor, a tömegek politikai érettsége és helyes orientációja a legbiztatóbb ígérete a jövőnek. Ezért van annyira szükség lapunk kitűzött céljára: a felvilágosító, tisztázó, helyes irányral szolgáló munkásságra.

Kitűnik azután az, hogy mindenki a mait, az aktuálist, a most történő, most vajúdo jelent akarja megismerni, a multat ha firtatja is, csak azért, hogy a mát annál jobban megértse. A beérkezett válaszok szerint olvasóink 60%-a politikát olvas először. Legelőször a világszemlét lapozzák fel, hogy mint egy iránytűt megvizsgálják, merre kell fordulniok, honnan kell és mit várniok. Egy jó részét nem is elégíti ki a mai világszemle, még több és bővebb politikai rovatot szeretne. Sőt irodalmi érdekeltségük is politikum, irányt, állásfoglalást keresnek mindenben. „Hol vannak azok a szép régi idők, amikor a nép csak bibliát és naptárt olvasott?” Ma tudni kell mit csinálnak a spanyol testvérek, hogy állnak kínai társaink, hogy küzdenek a cseh demokraták, mire tanít a francia munkásmozgalom, ezt nem adja se naptár, se biblia.

Nem azt jelenti ez persze, hogy csak a távoli politikát figyelik, nemcsak a nagy átfogó politikai cikkek, de a vojvodinai, falukutatói írásokat is fokozódó érdeklődéssel olvassa egy nagy hányada olvasóinknak. Tudja, hogy nemcsak távolban, a nagy frontokon, hanem a kis tanyai, falusi fronton is áll a harc, hogy itt is van döntés. A küzdelemhez elengedhetetlen a helyes orientáció, így mind nagyobb érdeklődéssel kísérik falukutatói, vajdaság-feltáró írásainkat. Ez a mi frontunk, ez legközelebbfekvő, legkonkrétebb munkánk. Itt kellene a segítőcsapatok, itt kell leginkább az, hogy olvasóink egyúttal munkatársaink is legyenek. Itt kell leginkább az a tudat, hogy egy nagy munkának részesei és egyetlen közös nagy harcnak vívói vagyunk.

„Milyen új állandó rovatot tartana szükségesnek” kérdeztük meg olvasóinkat. A válaszok és a kezdeményezések tömege elárulja azt a kimeríthetetlen tudásszomjat és érdeklődést minden iránt, ami ma a tudományban, gazdaságban, technikában, bárniben haladást jelent. Legalább 50 féle új rovatot szeretnének. És ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy másik kis ankétünket is nagy érdeklődés kíséri és minden újabb lapunk után számtalan kis szelvényt hoz a posta: „A jövő számban kérek egy cikket a következő tárgyról . . .” És ez a kérdés mindig szimptomatikus. Szimptomája korunknak, vojvodinai milióknak, olvasóink gazda-

sági, kulturális és politikai helyzetének. Leginkább talán munkásmozgalmi írások kellenének. Éppen az, amiről a legkevesebbet lehet írni, egyrészt mert kevés a jelentenivaló, másrészt tehnikai okokból. Bizony kevés a jelentenivaló ezen a téren, a lehetőségek egészen elfogynak, ez a legnagyobb és legfontosabb front a legcsendesebb, itt mintha csendesedne a harc. A földmunkásság és kisparasztság helyzetéről, tanyai és falusi kulturális lehetőségekről kérnek írásokat mások, sokan, — ez mutatja nekünk, hogy hová, kinek, milyen olvasóknak viszi lapunk a magyar szót, a megvilágosító gondolatot, az együttérzést, az együttküzdés gondolatát. De azt is mutatja, hogy mennyi mindent várnak tőlünk mindenfelől. Ezek az igények és kívánalmak, amiket lapunkkal szemben támasztanak az olvasók, mutatják azt a hallatlanul nagy szükségét, ami van magyar szóra és megvilágosító gondolatra. És ezek az igények óriási felelősséget rónak ránk, olyan felelősséget, amit seholsem látnak és vallanak mások, magukat illetékeseknek, felelős rétegeknek vallók, csak egyedül mi vagyunk vállalói, egyedül mi próbálunk csekély tehetségünkkel és lehetőségeinkkel ezeknek a kívánalmaknak magyarul megfelelni. Hol van itt még harcos magyar szó, hol van felelősségvállalás, vagy csak felelősségtudat? A mi felelősségünk és kötelességeink alatt össze is roppanna lapunk és szerkesztősége, ha nem tartanák vállalai olvasóinknak és munkatársainknak is.

Visszatérve anketünkre megemlítjük a feleslegesnek talált vagy ritkán olvasott dolgokat. Ügylátszik, hogy pl. a könyvszemle hasznát még sokan nem értékelik, bár legnagyobb része olvasóinknak nagyon szívesen olvassa. Talán sokan nem látják még eléggé, hogy drága és nehezen hozzáférhető könyvek esetében mennyit helyettesít, pótol a könyvszemle és ha hozzáférhető, akkor meg mennyi útmutatást, helyes értelmezést, kritikát ad. És ami a legfontosabb, kedvet ad az olvasáshoz és könyvszerzéshez. — Az is kitűnik a válaszokból, hogy némely zord olvasónak a versek és a szépirodalom, ha nem is éppen teljesen felesleges, hát legalább is fényűzés. Ők talán nehéz munkájuk és küzdelmük között nem számolnak eléggé azzal, hogy nem csak tudományos és gazdasági vagy politikai cikkek, hanem becsületes, jószándékú, reális szépirodalom útján is el lehet jutni tisztultabb és határozottab élet-szemléletre, sőt cselekvésre is, ha kell. Sokan viszont több szépirodalmat szeretnének.

Végeredményben, anketünk eredménye úgy olvasóinknak, mint jómagunknak az, hogy lapunk nem olvasmány, hanem mozgalom és hogy HID-olvasónak lenni nemcsak jog, hanem kötelesség is. Nemcsak olvasótáborra, de munkaközösségre is szükség van. Ne csak kívánjunk, hanem adjunk is. Mi számolunk a választokkal és ezekben az igényekkel, igyekszünk felelni a kért cikkekre, minden lapunkban van egy-egy cikk, amit valakinek kérésére közlünk — de számolunk — és reméljük nem hiába — azzal is, hogy olvasóink, akik tehetik, ebben a munkában segítség-

günkre lesznek. Küldjék be gondolataikat, írásaikat, nemcsak versekben és kis szépirodalmi törekvésekben, hanem komoly tanyai, falusi problémáikról, egy-egy kis jelentést, valamely vojvodinai tanyai vagy falusi frontról. Es ne gondolják, ha azt az írást talán nem találják szószerint viszont a lap hasábjain, hogy az más szerkesztőségek példájára a papirkosárba került. Alkalom és lehetőség adtán felhasználunk mindent, amit becsületes és komoly jószándék diktált. Egy-egy kis adat, egy szerény jelentés, egy-két beküldött gondolat indít és bátorít és gyakran lapunk szempontjai és lehetőségei miatt közölhetetlen és félretett kis írás feléled egy későbbi átfogóbb, hasznosabb munkában. Mert nincs ma csak egyetlen leírt becsületes magyar szó se, ami elkallódhatna, nincs jószándék, ami felesleges és nincs egyetlen igaz gondolat, ami hiábavaló és szükségtelen volna.

FIGYELŐ

A magyar ifjúság döntése

A legnagyobb vojvodinai magyar kultúregyesület, a szuboticei Magyar Olvasókör ifjúsága június 3-án este, az egyesület sikeres működése érdekében, naggyűlésén az alanti egyhangú határozatot hozta:

V É G H A T Á R O Z A T

Tisztában vagyunk azzal, hogy eredményes munkát a Magyar Olvasókörön belül addig nem végezhetünk, amíg a belső ellentéteket meg nem szüntetjük. Ezért a kisebbségi kultúrmunka eddigi meddőségéért felelőssé tesszük azokat, akik belső életünkben gátolják a demokratikus erők szabad megnyilvánulását, akik folytonos áskálódással akadályozzák és lehetetlenné teszik a jóakarató építőmunkát.

Szükségesnek látjuk, hogy kisebbségi életünk minden terén, és így különösen a Magyar Olvasókör munkájában az építőszándék érvényesüljön, a széles magyar népi rétegek beszerzése kulturális felkarolása és az egység létrehozása. Ezért a leghatározottabban elítélünk minden olyan törekvést, amely faji, vallási és osztály-alapokon való ellentétek támasztásával az egységet veszélyezteti.

Elítélünk mindenféle vallási és faji üldözést, mert ezzel a magyarság egyik értékes elemét, a zsidóságot építőmunkánkban elveszítjük és minden erőnkkel odahatunk, hogy az ilyen és hasonló alatomos munkát a jövőben lehetetlenné tegyék.

Nem vagyunk hajlandók politikai kalandokba bocsájtkozni, legkevésbé pedig fajiságtól elfogult politikai kalandorokkal és karriervadászokkal együttműködni. Ezért a Magyar Olvasókör ifjúsága felkéri mindazokat, akik békés építőszándékkal hajlandók a magyar kisebbségi kultúrmunkában részt venni, hogy csatlakozzanak mai állásfoglalásunkhoz és így, közös erővel hassunk oda, hogy a felelős tényezők a földalatti robbantókat a legerélyesebben megbüntessék és a Kör tagságából kizárják.

A felebaráti szeretet kongresszusa

Most folyt le Budapesten a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus. A kis Magyarország impozáns előkészületeket tett, hogy az összesereglett egyházférfiakat illően fogadja. A pompa talán nagyobb volt mint a kongresszus jelentősége, mégsem lehet egészen lebecsülni azt a fontos szerepet, amelyet a mai feszült nemzetközi helyzetben játszott. Csak pár héttel a kongresszus megkezdése előtt jelent meg a pápa syllabusa, amelyben a legerélyesebben elítéli a fasizmusok faji fölfogását.

Hivatalosan a kongresszus alapeszméje a felebaráti szeretet kihangsúlyozása volt. A felebaráti szeretet nemcsak egy nemzet tagjaira vonatkozik, hanem a keresztény-katolikus vallás parancsai szerint felebarát minden nemzetiségű és színű ember. A katolikus egyház a nemzetköziség emlőjén nevelkedett. Legnagyobb virágzása idején a pápák az egész civilizált világra kiterjesztették befolyásukat. Az egyház nem is lehetett ebben az időben nemzetileg korlátolt, mert a középkorban a nemzeti eszmék még nem találhatták a maguk Rousseauját, Diderot-ját. Az egyháznak a későbbi korban, a reformációk ideje alatt elég bajt okozott az ébredő nemzetiségi öntudat és teljes hasadás állott be az egyház nemzetközi felebaráti szeretetet hirdető ígéi és a nemzeti imperialista elvek között a világháborúban. A becsületes pap, amely a föld újrafelosztásáért küzdő fegyvereket megáldotta, lelke mélyén kénytelen volt elítélni az embermészárlást, amely a kárhozatos mammon érdekében folyt.

A monopolizált tőkés gazdálkodás legujabb politikai terméke, a fasizmus, ezt az imperializmust, a fegyveres hódítást s az erőszakot a társadalom vezérelvévé emelte. Mussolini nemzeti „sacro egoismo”-ja, vagy Hitler „Lebensraum”-ja annak a gondolatnak a kifejezője, hogy az ország, vagy ha úgy tetszik, a nemzet egyik legerősebb tőkéscsoportja a nemzet minden életerejét fölhasználva más nemzeteket leigázhat és a modern gazdasági módszerek segítségével kizsákmányolhat. A fasiszta imperializmus nem ismer igazi felebarátot a saját nemzetén belül sem, annál inkább tagad minden magasabb érzelmi kapcsot, minden kollektív szolidaritást, amely különböző nemzetek fiait köti össze. Az olasz és német fasizmusok a propaganda minden modern eszközt felhasználva, erre a hódító feladatra dresszirozzák lakosságukat, erre a feladatra nevelik első-sorban a fiatalságot, mely a frontokon van hivatva betölteni „nemzeti hivatását”. Ennek a dresszurának az előfeltétele, hogy a fasiszta megvesse a más nemzet fiait, hogy vakon gyűlöljön mindent, ami nemzetén kívül esik. Ennek a fasiszta célnak csak olyan világnézet felelhet meg, amely minden németből Nietzsche Übermensch-ét faragja, amely a német fajt minden más nemzet fölé emeli. A háboru intézményesített világnézete a faji elmélet, amely tagadja a keresztény vallások egyik legszebb alapelvét, a felebaráti szeretetet.

A felebaráti szeretet kongresszusa tehát érthetően nem tetszhetett a Harmadik Birodalom urainak. Egyetlen egy németországi katolikusnak sem volt szabad elmennie a budapesti nemzetközi eucharisztikus kongresszusra. De nemcsak a német birodalom katolikusai, az egyszerű hívek és az egyházpásztorok egyaránt nem látogathatták meg a magyar fővárost, de még — a sors milyen iróniája — Innitzer kardinális sem mehetett el a kongresszusra, az a katolikus egyházfő, aki Ausztria megszállása után azonnal behódolt az új uraknak.

Az olaszok azonban ott voltak. Hogy ki adta föl az elveit, a felebaráti szeretet hirdető egyház vagy a nagy római impérium megvalósítására törekvő olasz fasizmus, ennek a megítélését Abesszinia meghódítása és a spanyolországi olasz támadás után az olvasóra bizzuk.

Magyarországon a nemzetközi eucharisztikus kongresszus, a felebaráti szeretet kongresszusa új kormányt talált. Véletlen körülmények összejárásása, vagy pedig van benne valami emberi célzatosság is, ez a kormány bizonyos tekintetben megfelelt a kongresszus szellemének. Imrédy kormánya megígérte a nemzetnek, hogy erélyesen elintézi a nyilas- és kaszákereztesek mozgalmát, amely a náci mintájú faji gyűlöletet fogadja el nemzeti világszemléletnek. Csak bizonyos tekintetben mondjuk, mert a zsidótörvényt, amely a felebaráti szeretet és a faji, valamint a vallási türelmesség alapelvét megcsúfolja, nem tekinthetjük olyanak, ami az eucharisztikus kongresszus szellemében történt.

A kongresszus után Verdier francia biborosérsek Csehszlovákiába ment, az ottani katolikusok iránti szimpátiája jeléül. A fenyegető német veszedelem idején ez szinte tüntetés számba menő szép cselekedet volt.

Ferencz László

Tamási Áron az erdélyi demokratikus népközösségről

Az erdélyi magyar írók szellemi élcsapata, a marosvásárhelyi találkozón elfogadott „Vallomás” népszerűsítése végett megjelent a kolozsvári szocialista munkások előtt és a vasmunkások új otthonának dísztermében megtartott ünnepélyen az erdélyi demokratikus népközösség létrehozására szót emelt. Zsúfolt nézőtér és várakozás izgalmaival túlfűtött hallgatóság. Ez volt a külsőség. Deuthek Géza mutatta be az írókat Kolozsvár szervezett munkásságának. Tamási Áron, az erdélyi fiatal írók kiváló reprezentánsa, az üdvözlő tapsvihar elülte után a következőket mondta: „Először törénik meg, hogy az erdélyi munkások elé áll egy fiatal magyar szellemi élcsapat, mely értelmiségünk, különböző társadalmunk több osztályát is tükrözi. Látogatás ez a szónak legtestvéribb értelmében. És végre nyílt színvallás arra nézve, hogy tartozhatunk különböző társadalmi osztályokba és hordhatunk különböző pártállású színeket, de mindezeket túl közös és el nem választható sorsba fűz össze minket az a tény, hogy egyazon

népközösségnek vagyunk a tagjai. Közös földből sarjadtunk, közös nyelvet beszélünk, közös történelem jegyzett bennünket együvé. Ezt a magyar népközösséget az én számomra mindenekelőtt a falusi nép jelenti, amely az emberies erkölcsi erőknél és megtartó nemzeti érzéseknek a legmegbízhatóbb kútforrása“.

* * *

Tamási Áron szavai nemcsak az erdélyi magyarok számára jelölik meg a legelragadóbban a magyarság ősi forrását. Ezt valamennyien osztjuk. De azok a szavak is áthatnak bennünket, melyeket a demokratikus magyarság számára célkitűzésként hirdetett. Tamási Áron erről így szólt: „Az emberi művelődés és társadalmi rend mai világzavarában erős jelek lobbannak fel és egy utat világítanak meg. Ez az út mindenütt a nagyobb közösség felé mutat. Mi bármilyen osztály szülőttei vagyunk és bármilyen politikai világszemléletet vallunk, hirdetjük azt, hogy az erdélyi magyarság életében is le kell dönteni a választófalakat, melyek mereven elzárják egymástól a magyarság rétegeit. Véglegesen leszámoltunk azzal, hogy a születésnek a nemzeti közösségben jogai volnának. Az arisztokrácia előjogos történelmi osztálya az erdélyi magyarság életében megszűnt. Nem ismerjük el a polgári középosztály jogát sem arra, hogy fáradt szempontjai és kicsinyes érdekei szerint irányítsa a magyar népközösséget. Ellenben kötelességének számítjuk, hogy jobb művelődési eszközeivel segítséget nyújtson a magyarságnak, hogy az ki tudjon alakítani magából egy új értelmiségi réteget, amelynek magatartása a magyar egység céljait szolgálja“.

* * *

A marosvásárhelyi „Vallomás“-ban ezek az erdélyi írók arra kötelezték magukat, hogy segítő szavukat, támogató erejüket az erdélyi magyar munkások szociális követeléseinek megvalósítása szolgálatába állítják. A munkásság minden kulturtörekvéseit magukévá teszik, az erdélyi magyar népközösséget közös erővel fölépitik és a magyar érdekeket megvédelmezik. Józan, okos szövetség ez, mely arra szolgál, hogy ez a másfél millió magyar, mely erdély területén él, fenn tudja magát tartani minden időben, ahogy Kacsó Sándor erdélyi író mondotta, — a háromnyelvű országban, a magyar kisebbségnek megbecsülést tudjon szerezni.

* * *

Az Északamerikai Magyarok Demokratikus Szövetsége megalakulása után, az erdélyi magyarok demokratikus népközössége is a magyar tömegeknek korhoz, időhöz és viszonyokhoz való alkalmazkodását jelenti. Jelenti egy szebb és reményteljesebb magyar jövőre való felkészülést, olyan idő elkövetkezését, ahol a népek versenyében a haladó és dolgozó magyarságnak is meg lesz a kiharcolt helye, kulturális és materiális fölemelkedésének a lehetősége. **G. S.**

Ki mit lát az osztrák és a csehszlovák eseményekből?

Ausztria függetlenségét biztosítják: a római hármis-paktum (Páris-London-Róma), Gamelin-Badoglio katonai szövetség az osztrák függetlenség védelméről és az osztrák-német szerződés július 11. (1936).

Február 12. Hitler magához rendeli Schuschniggot Berchtesgadenbe és megparancsolja, hogy az 1936 július 11-iki szerződés értelmében Seyss Inquart osztrák nácivezért nevezze ki belügyminiszternek. Schuschnigg először Londonhoz, majd Rómához fordul segítségért. Mindkét helyen elutasító magatartással találkozott.

Február 19. A belügyminiszteri tárcát Seyss Inquart kapja meg. Az új belügyminiszter első útja Berlinbe vezet utasításokért. Ausztriában nagy tüntetések.

Február 20. Hitler beszédében figyelmezteti a külföldet, hogy ne avatkozzék Ausztria és Németország közös belügyeibe. Az angol politika éles fordulatot vesz és mintegy a Führer parancsára Edent lemondásra kényszerítik.

Február 24. Schuschnigg beszédében ismerteti az osztrák helyzetet. Felhívja a Hazafias frontot, hogy a nemzetiszocialista új tagokat szeretettel és testvériesen fogadják.

Február vége—március eleje. Tüntetések. Horogkeresztes zászlók az utcákon. A munkásság több gyűlésen erélyesen állást foglal Ausztria függetlensége mellett és a kormánytól segítséget és fejtvert kér.

Március 9. Schuschnigg Innsbruckba utazik és az ottani pártgyűlésen ünnepélyesen kihirdeti a március 13.-án tartandó népszavazást, amely Ausztria sorsáról fog dönteni.

Csehszlovákia épségét biztosítják: a francia-csehszlovák, a csehszlovák-szovjet, a francia-szovjet és az angol-francia szövetség.

Február 20. Hitler beszédében félreérthetetlenül megfenyegeti Csehszlovákiát a szudétanémet kérdés miatt.

Március 4. Hodzsa miniszterelnök válaszul: „Az európai helyzet kötelez bennünket arra, hogy kimondjuk: ha a végzet egy nap védekezésre kényszerít bennünket, Csehszlovákia anyagi és erkölcsi erőire támaszkodva, a végsőkig védekezik... Visszautasítunk minden állami fenntartásunkkal ellenkező beavatkozási törekvést... Csehszlovákia bizik szövetségeseiben, a kiantantban, Franciaországban és a Szovjetunióban”.

Március—április. A szudétanémet henleinisták erős akciót kezdenek az autonómiáért. A kormány tárgyalásokat folytat velük és a kisebbségi statutum kidolgozásához kezd.

Május 7. Franciaország és Anglia barátságos demarsot intéznek Csehszlovákiához a kisebbségi kérdés ügyében és engedékenységre szólítják fel a kormányt. Ugyanakkor az angol kormány Berlinben is lépéseket tesz a békülékenyebb hangulat megteremtésére.

Május 13. Henlein Londonban tárgyal az angol támogatásról. Németország hajlandó garantálni Csehszlovákia függetlenségét, ha a szudéta-vidék teljes autonómiát kap és ha Csehszlovákia szakít a Szovjettel. A Szovjet ismételten kijelenti, hogy teljes egészében tartja Csehszlovákiával szemben vállalt kötelezettségeit.

Május 18. A kormány engedélyezi a hitleri köszöntést.

Május 19. Henlein elrendeli a motorizált náciosztigok megszervezését.

Május 20. Henlein a cseh kormány meghívása elől Németországba utazik. Hodzsa kijelenti, hogy az új kisebbségi alaptörvény értelmében a nemzetiségek adminisztratív önkormányzatot kapnak. 12 német hadosztályt vonnak össze a csehszlovák határon. A kormány két tartalékos korosztályt fejtverbe szőlít (mintegy 120.000 ember) a rend fenntartása végett. A csapatok azonnal megindulnak a

Március 10. Német csapatösszevonások az osztrák határon. Kepler, Hitler személyi titkára megbeszélést tart Seyss Inquarttal a további náci magatartásra vonatkozóan.

Március 11. 15 órakor német ultimátum: Hitler követeli a népszavazás elhalasztását. 16 óra 30 perc: Schuschnigg kihirdeti a népszavazás elhalasztását. 17 óra, újabb német ultimátum: Schuschnigg lemond. Lemondását rádióon keresztül értésére adja Ausztria lakosságának és felkéri a népet: ne fejtse ki ellenállást a bevonuló németekkel szemben. Miklas elnök Seyss Inquartot nevezi ki kancellárnak. Az új náci kormány azonnal fegyvereket osztogat szét a hitleristák között. Terror.

Március 12. A német csapatok hajnalban átlépik az osztrák határt. Délután Linzbe érkezik Hitler.

Március 13. Hitler Bécsben.

határ felé. Bonnet külügyminiszter erőlyesen figyelmezteti a Führer párisi ügyvivőjét, hogy Franciaország minden körülmények között teljesíti Csehszlovákiával szemben vállalt kötelezettségeit. Henderson, berlini angol nagykövet értésére adja a német kormánynak, hogy Anglia nem maradhat semleges a csehszlovák konfliktus kirobbanása esetén.

Május 21. Hajnali három órakor az ország védelmi gépezete óraműszerű pontossággal működik. A demokratikus pártok villámparancsokat osztanak ki tagjaiknak. A munkások Csehszlovákiában számtalan üzemben abbahagyják a munkát és a kormány támogatására felhívó gyűléseket tartanak. A határvidékre érkező katonaság a munkássággal együtt barrikádokat emel a határ felé vezető úton. Benes elnök Táborba teszi át székhelyét. Szózatot intéz a néphez: „Mi nem félünk a legközelebbi napoktól. Mindenre elkészültünk”

Május 22. A választások teljes csendben és nyugalomban folynak le. Berlin takarodót fúj. Henlein hajlandó tárgyalásokat kezdeni a kormánnyal.

Búcsú a békétől. A Comité du Forge a francia szenátussal kimondatta az 1937-es párisi kiállítás beszüntetését. A Pont d'Iena és az új Trocadero épület között máris rombolják a milliós építkezéseket és hír szerint, az „Expo” trocaderoi főbejáratával szembeni Békepavillont is hamarosan lehordják. Mintha ezzel a tettel nemcsak egy épület semmisülne meg, hanem Európa feje felől hordanák el az utolsó jeleket, amelyek a háborúk anyagi, erkölcsi, társadalmi és művelődési kárait figyelmeztettek. Statisztikák szerint jelenleg a föld területének egy hatoda tekinthető háborús területnek. A „békés” öt hatod fölött a párisi Békepavillon „észretérítő” szándékával, — ezt egyre jobban látjuk, — szinte anakronisztikusan hatott. Mielőtt a csákányok megremegtetik a Békepavillon beton alapjait tegyünk még egy sétát ebben az épületben, mely fölött a „Pax”

szó hirdeti az örök humanista vágyat.

A félhold alakú kiállító épület előtt egy 55 méter magas, öt méter átmérőjű oszlop, a Békeoszlop idézi a háború 12 millió halottjának emlékezetét. Az oszlop tetején csillag alakú világítótest, mely egész éjszaka tündököl, az oszlopot magát pedig estétől hajnalig fénycsórók világítják meg minden oldalról. A zöld bronzal borított békeoszlop figyelmeztető csillaga éjszaka ott világít Páris felett, látható a Sacré-Coeur terraszáról, a Moulin de la Galette kilátójáról és a Szajnaparti paloták manzard ablakaiból.

A pavillont az R. U. P. (Reunion Universelle pour le Paix) a világ összes pacifista szervezeteinek részvételével építette fel Paul Boncour miniszter és Lord Cecil fővédnöksége alatt, a Népszövetség anyagi és erkölcsi támogatásával. Büszkén vallja a Békepavillon komitéja, hogy „ez az építkezés a világ összes népeinek bé-

kevagyát először foglalta közös műbe". Az épületen félkörben ott lengedeznek a világ összes népeinek zászlói s, hogy a pavillon a Trocadero előtt, a Világkiállítás területén kívül épült fel, annak is külön jelentése van, a pavillonban megnyilatkozó béke-eszme kerítéseken és korlátokon kívül, Páris szívéből szabadon kívánt a Párisban megforduló millió és millió idegenhez szólni. Talán a Békepavillon volt majdnem egy esztendőn keresztül Páris egyetlen olyan „látványosság”, amit belépti díj nélkül lehetett megtekinteni, az R. U. P. szolgálatot teljesítő fiatal önkéntes tisztviselői pedig a világ bármely nyelvén, díjtalanul magyarázták a látogatóknak a grafikónokat és statisztikákat.

A Békepavillon homlokzatán Briand egy mondasát olvashatjuk: Nincs külön amerikai és nincs külön európai béke, egyféle béke létezik csak: a világbéke.

A kiállítás előcsarnokában hatalmas falfestmény szemlélteti egyrészt a háború pusztításait, másrészt a béke korszakában az emberiség alkotó lendületét. A terem középső főhelyén elhelyezett drámai freskó felszólítja a látogatót, hogy válasszon az emberi nem előrehaladása, vagy a háborúk borzalmas pusztítása között. Ebben a teremben a bevezető statisztikák a következőket szemléltetik:

A felfegyverkezési költségek évi átlaga 1913-ban 13 milliárd aranyfrank, — 1937-ben 33 milliárd aranyfrank.

A világháború az emberiségnek akkora összegébe került, hogy abból 100 millió európai család részére kertes családi házat lehetett volna építeni és mindnyájuk számára boldog, megelégedést nyújtó munkát biztosítani.

A kiállítás második terme arról beszél, hogy a háború nemcsak a mi évtizedeink egyik alapvető problémája, hanem a múlt történelmében is a jelenlegivel egyforma szerepet játszott. A Népszövetség statisztikusai kiszámították, hogy a háborúk időbeli tartama a tizenegye-

dik század óta fogyóban van ugyan, — Európa eddig mindössze a huszadik században számlált több békeévet, mint háborús esztendőt, — ezzel szemben azonban a háborús területek váltak egyre kiterjedtebbekké, míg végül a világháborúban szinte az egész földgömb háborús területnek számított. A háborús pusztítások természetesen a háborúk területi terjedésével nőnek és a világtörténelem legnagyobbarányú háborús pusztításait a világháború idézte elő. Ugyancsak itt a második teremben találkozunk a kiállítás legmegrendítőbb statisztikájával, amely szerint a világháború négy éve alatt, minden egyes percre 4 katona halála esik, 9 súlyos sebesülés és minden egyes gyilkos perc 512 ezer aranyfrankjába került a világ népeinek.

A harmadik teremben a hatalmas fotomontázsok a jelenleg dúló háborúk borzalmairól tudósítanak. Felgyújtott házakat látunk itt lefényképezve, széthasított fejű csecsemőket, égbekiáltó embertelenségek megszámlálhatatlan változatait, melyekhez képest az ősember, vagy a legvadabb polinéziai törzsek embertelenségei eltörpülnek. Kiáltóbb, borzalmasabb vádat az önmaga ellen forduló emberi civilizáció huszadikszázadi barbarizmusa ellen elképzelni nem lehet.

A negyedik teremben, ez egyben a kiállítás főterme, az 1919 óta folyó békemunka fejlődését szemléltetik a kiállítás rendezői. A világ parasztságának békevágyát kifejező rész fölött a következő jelmondat olvasható: Vagy meg lesz a világon az összes földművesek békéje, vagy nem lesz béke e földön. A munkás békeszervezetek a következő jelmondatot írták ki: A háború elsősorban a munkás népet érinti, őt sújtja gazdaságilag és az ő vérébe kerül. A békéért küzdő értelmiségiek részére Engelberg, Svédország nevelésügyi minisztere a következőképp fogalmazta meg: A szellemi és művészi erők találkozása a békéért való együttműködés legszelesebb alapja. A volt front-

harcosok jelmondata: Esküszünk, hogy akarjuk a békét és minden áldozat árán megvédeni.

Az asszonyok békemunkája mellett 20 nemzetközi női szervezet tüntet arról a meggyőződésről tanuskodva, hogy a nemzetközi béketudatot a legnagyobb mértékben a nevelés fokozhatja.

A vallásos békeegyesületek egyik jelzavát az Egyházak Háború-ellenes Világszövetségétől vette: Az egyházak feladata a békét biztosító Népszövetség iránti rokonszenv táplálása és népszerűsítése.

A szembeni falon a háború ellenes ifjúság hitvallását látjuk: Sem ölni, sem megöletni! A békebarát ifjúságot ábrázoló freskó egyike a legmegrázóbb falfestményeknek, amiket a kiállításon láthatunk. Minden színű és fajú fiatalok, minden társadalmi osztály gyermekei maguk mögött hagyva a csataterek romhalmazait, ragyogó és boldog arccal vonulnak a béke korszaka felé. „A világ ifjúsága, — szól itt az egyik felirat, — az ember, az egyéniség tiszteletére új gazdasági és társadalmi törvényeket követel.”

A kiállítás ötödik részét a rendezők a Népszövetség békemunkájának ösmertetésének szentelték. A Népszövetség ötvennyolc tagállama, — tudjuk meg itt, — összesen 1471 millió lelket számlál. Az egyik tábla felteszi a kérdést: melyik állam mer vajjon szembezállni ezeknek a lelkeknek a békevágyával? A patetikus kérdésre nem kapunk azonnal választ, de rációfol a világ mai állása, Abesszinia, tegnap Mandzsuria és ma már az egész kínai partvidék, hogy a délnyugateurópai háborúról és annak körülményeiről ne is szóljunk. E kérdésnél a következő statisztika hatásosabb: A világháborúban özvegyen maradt 3 millió 200 ezer asszony, a hadiárva száma hat millió.

A hatodik teremben a kiállítást rendező R. U. P. négy alapelvét olvashatjuk: 1. A békeszerződésekből származó kötelezettségek sérthetatlensége. 2. A fegyverkezés leszállítása és korlátozása nem-

zetközi megegyezések alapján, a fegyvergyártásból és kereskedelemből származó jövedelmek megszüntetése. 3. A Népszövetség megerősítése, a háborúk megelőzése, a közös biztonság és kölcsönös segítség alapján. 4. A Népszövetség keretein belül szervezet létesítése, amely háborúval fenyegető nemzetközi feszültségek kiküszöbölésére alkalmas.

Az 1936-ban, 5000 a világ minden részéből összegyülekezett békebarát jelenlétében alapított R. U. P. vezető férfiai között ott találjuk az említett tiszteletbeli elnökön kívül Pierre Cot francia légügyi minisztert, Loyd Georgeot, Leon Blumot, Eduard Heriotot, Avenolt, a Népszövetség főttitkárát, Leon Jouheaux a francia munkásszövetség főttitkárát, Athol hercegnőt, Henry Rolin belga szenátort, M. Hamerot, a norvég parlament elnökét, Marcel Cachin szenátort, Jezequel pátert és a nemzetközi szellemi és politikai élet számos más nagyságát.

A Békepavillon, amely a művészet és technika eszközeivel a lehető legsikerültebben mutatta be a háború és béke kérdését, a világkiállítás tartama alatt naponta átlag 30—40 ezer látogatót számolt. A világ minden tájáról ideözönlő tömegek az elképzelhető legnagyobb érdeklődést tanúsították az R. U. P. rendezvényével kapcsolatban. Naponta 40 ezer ember érezte a háború és a halál lehelletét és kétségbeesetten adódik a kérdés, mit tettek a kiállítás látogató milliói a békéért, mit tehettek és mi történt azóta a földgömbön, amiből reményt nyerhetnénk, hogy az itt fenyegető háborúkat valóban, a Békekiállításon megösmert elvek alapján meg lehet hiúsítani. A grafikonok, a statisztikák, a fotómontázsok, a megrendítő falfestmények, a jelszavak megrémítették, nyomasztóvá tették a látogatók párisi napjait, de azután megszabadultunk a valóság rémitéseitől és az emberi kényelmesség természete szerint a tanultak már csak emlékeinkbe járnak vissza, hogy hamar elhessegesüsk

őket magunktól. A Trocadero alatt a zsendülő párisi tavaszban feldübörögnek a betonfurók, a Békepavillon falai megszerkesztnek és mi, mintha a békétől búcsúznánk...

Móliusz József

Századok művészete. *(Beszámoló a beográdi olasz képművészetről).* Ciano gróf, olasz külügyminiszter ötletének köszönhetjük az olasz művészet e seregszemlét, — mondja bevezető írásában Giuseppe Volpi, a kiállítási bizottság elnöke. A további cél ha politikai is, de túl a napi politikán — amelynek propagátora a Krisztus előtt élt Afrikai Scipio amúgy sem lehet, — felejthetetlen élményeket, a tudás és az érzés új gazdagságát köszönhetjük a beográdi kiállításnak.

Igy, néhány teremben összegyűjtve, a több mint kétezer éven át alkotott művek légióját másutt és másképp nem láthatuk volna.

Lehetetlen e beszámoló keretében mindenről megemlékezni, amit láttunk. Mindenesetre megpróbáljuk néhány jelentősebb alkotáson keresztül éreztetni a kiállítás művészi értékét.

Andrea del Castagne (szül. 1423-ban) akinek sikerült szinte brutális erejével megmutatni a renaissance édeskés művészetét, — Pippo Spano — egy középkori lovag óriási képével szerepel a kiállításon. A meztelen kardot szorongató páncélos lovag a castagnei múzeum büszke-

sége. Komor színek, végtelen egyszerűség és nyersség jellemzik. A realizmus egy másik mestere — akinek hatását Verocchio is megérezte, — Antonio Benci, művésznevén Pollaiuele, (1433 Milanói-múzeum) egy remekül kidolgozott aszszonyfejjel jelent meg a kiállításon. Botticelli (1444—1510) akit „az emberfölötti festőnek“ neveznek és akinek leglelkesebb híveit a XIX század legvégének idegbetegei között találjuk, Medici Gyula izgatón sápadt, aszkéta jellegű arcképpel igazolja azokat, akik teremtő, de nyugtalan és zavaros művészek neveztek. Filippo Lippi (1406—1469) a szerzetes művész. egy öregember mesterien kidolgozott fejével és Antonio da Messina (1430—1479) egy barát gúnyosan öntudatos portréjával eseményei a következők teremnek.

Donato (1444), és az ismeretlen firenzei művésztől származó Macchiavelli-kép után, Michelangelo Buonarottinak a XIV század legnagyobb művészeének sajnos csak egy szoborművét láhattuk. Mellette kortársai: Andrea del Sarto és Fra Bartolomeo néhány remekül színezett, őszinte arcképpel.

A kiállításnak talán legértékesebb képe Raffael Sanzio remekműve: II. Gyula pápa arcképe. Raffael a pápának kedvence volt. Leonardo és Michelangelo iskoláján keresztül lett naggyá és népszerűségét éppen páratlan utazónó ké-

Minden számunkban s z e l v é n y t közlünk, hogy olvasóink kívánságát lehetőségeinkhez mérten teljesíthessük.

Szíveskedjék e szelvényt levágni és szerkesztőségünkhöz juttatni.

Fordíts!

pességének köszönheti „amellyel mintegy összegezését adja mindannak, ami elragadót az olasz szellem teremtett“.

Tiziano „Kékszemű ember“-e és III. Pál pápa portréja, Lotto ismeretlenje, Tintoretto Madonnája, Bassano óriási képe, Veronese lovagja, ... de ki is tudná mind felsorolni.

A régi, a vitathatatlanul óriási művészek után, kissé kiábrándító a legújabb kor olasz művészetének stagnálása. Tranquillo Cremona, Ranzoni, Fattori, Favrette, Nittis, Mancini képei szépek, színesek, de nem adnak érzést és nem adnak gondolatot.

A szobrászok közül Graziesi Mussolinija érdekes alkotás. Fekete márványból készült és talán ezért olyan sötét.

A kiállításnak két külön nevezetessége Pavle régensherceg magángyűjteményének Tiziano és Cariano képe. Mindkettő remekmű.

A művész, ha igazán művész: újat ad. Aki újat ad, az forradalmár. Színben, érzésben és gondolatban. A századok művészei között sok olyan van, akit a maga idejében üldöztek, akik emigráltak az olasz földről. Arról az olasz földről, amely — Nino Barbantini a kiállítás főbiztosa szerint — husz évszázadon keresztül forrása és menedékhelye volt a civilizációnak. És most? **Gál László**

KRÓNIKA

— A munkások az USA-ban a munkabérük 32,4, Délamerikában 24, Olaszországban 19,5, Hollandiában 19, Svédországban 18, Angliában 17, Szovjetunióban 10, Csehszlovákiában 9, Franciaországban 8, Lengyelországban 4,8 és nálunk 33 százalékát költik lakbérre.

— Új Zélandban bevezették a 60 éves nyugdíjbiztosítást nemekre való tekintet nélkül. A legalacsonyabb nyugdíj hetenként másfél angol font, azaz 350,- dinár.

— Angliában 1 millió 800 ezer munkanélküli van. A textiliparban 25, a pamutiparban 20 százalékos a munkanélküliség.

— Németországban ez év augusztus elsejére minden vaskerítést le kell bontani és át kell adni az ócskavasgyűjtő intézetnek.

— A bórhegységi bányák ez évi mérlegkimutatásuk szerint 107 millió 690 ezer 263 dinár hasznot hajtottak.

— A német nemzetiszocialista lapok cáfolják azokat a külföldi lapokban megjelent híreket, hogy Bécsben ismételtlen éhségtüntetések voltak, melyekkel kapcsolatban számos letartóztatást eszközöltek és többeket koncentrációs táborba zártak.

— Spanyolországban az utóbbi napokban 22 Fiat, Junkers és Heinkel márkájú felkelő repülőgépet lőttek le.

— Madrid bombázásakor a semleges zónát sem kímélték a felkelők. Ez alkalommal súlyosan megrongálták a venezuelai követség épületét.

— Az USA-ban ez évben eddig 20 millió munkanélküli kapott segítyt 235 millió dollár összegben. Ez körülbelül 10 milliárd és 340 millió dinár.

— Hollandiában 350 ezer munkanélküli van.

— A prágai községi választásokon a munkáslistán képviselőnek választották meg a világhírű riportert, Egon Erwin Kischet.

A jövő számban cikket kérek a következő tárgyról:

Név: _____ Hely: _____

Kor: _____ Foglalkozás: _____

Idegen szavak magyarázata:

Anakronizmus — időszerűtlenség
absolut (abszolút) — teljes, tökéletes
ankét — szaktanácskozás, megtanácskozás
ambíció — becsvág
affér — ügy, eset, kellemetlen dolog
Albion — Angliának költői neve
autonómia — önkormányzat
aszkéta — vezeklő, önsanyargató remete
aztékok — Mexikó indián őslakói
Barbarizmus — nyersség, műveletlenség
Cinizmus — mások megbotránkoztatásával nem törődő magatartás
Cadaverruhe und cadaverordnung (kadaverruhe u. kadáverordnung) — hullanyugalom és hullafegyelem
civilizátor — műveltségterjesztő
Comité du Forge — A francia nehézipari tőke
Depresszió — süllyedés, csökkenés
determinál — megszab, meghatároz
demars — lépés, rendszabály
Enciklika — a pápa vagy más egyházi főméltóság körlevele, körirat
Formalizmus — a külső formához való ragaszkodás a belső tartalom sembevevésével
fotomontázs — több fényképnek egybevágo képbe szerelése
freskó — falfestmény
Gesztus — taglejtés, magatartás
grafikon -- szemléltető statisztikai ábrázolat
I. G. Farbenindustrie — vegyi anyagokat gyártó német nagytőkés társaság
infláció — fölfúvódás, bankójegyfőhalmozódás
impozáns — tekintélyes, tiszteletet keltő
Intelligence Service — hírhedt angol kém-szolgálat
Konkrét — tárgyi, kézzelfogható
korrupt — romlott erkölcsű
kinyújtott kéz politikája — A francia kommunisták felhívása a katolikus dolgozókhöz együttműködésre a szociális bajok és a faszizmus ellen
konfliktus — összeütközés, civódás
komité — bizottság

konzerválni — eredeti állapotában megtartani
Lebensraum — élettér
Mammon — ókori aranybálvány
manőver — hadművelet, mesterkedés, fortélyoskodás
minimum — a legkisebb
maximálás — a legmagasabb ár megállapítása
milió (miljő) — környezet
manzard — az épület tetőrésze, padlások lakás
Osservatore Romano — a pápa hivatalos lapja
Praktikus — gyakorlati
pacifista — békepárti, békéért harcoló
paktum -- egyezmény, szerződés, egyezség
patetikus — szenvedélyes, méltóságteljes
possibilis (posszibilis) — lehetséges
portré — arckép
pólus — sark, földszark
permanens anarchia — állandó zűrzavar
Respektabilis — tiszteletreméltó
Reichswehr — német birodalmi hadsereg
Sacro egoismo (szakró egoizmo) — szent önzés
syllabus (szillabus) — jegyzék
stádium — állapot fokozat
status quo (sztátus kvó) — jelenleg meglévő állapot
sintó vallás — felújított régi természetimádó japán vallás
sombrero — nagyszélű mexikói kalap
stagnáció — testepés, vesztelés
szubvenció — támogatás, segélyezés
szimptóma — jelenség, tünet
szenátus — tanács, törvényhozó testület felsőháza
Sacré Coeur (szakré kör) — Szent szív apácarend
Temperamentum — vérmérséklet, emberi kedély
terrasz — lépcsős, emelkedő magaslat
tézis — tétel
U. S. A. — Amerikai Egyesült Államok
übertensch — emberfeletti ember

Abc-rendben közöljük az idegen szavak magyarázatát, hogy olvasóink könnyűszerrel megtalálhassák a kérdéses szó értelmét. Azon szó magyarázatát, amelyet nem lelnek meg e számunkban, keressék t. olvasóink a H I D előbbi számainak fedőlapján.

Kiadóhivatali hír

Nyári kettős számunk július közepe táján jelenik meg. Friss, újszerű tartalmával a korszerűen gondolkodó magyarság legszélesebb rétegeiben érdeklődésre tarthat számot. Ára 5— dinár lesz.

A pontatlan elszámolás a lap anyagi erejét teszi tönkre!
Kérjük terjesztőinket, hogy egyik számtól a másikig mindig rendezzék elszámolásaikat!

A HÍD előfizetési díja: Jugoszláviában: egy évre 40—, félévre 22—, negyedévre 12— din. Egyes száma ára 4— din.
Magyarországon: egy évre 5·25, félévre 2·75, negyedévre 1·50 pengő. Egyes szám ára 50 fillér.

Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyformán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újítsa meg előfizetését!

A HÍD **58.297** sz. postatakarékpénztári csekszámlájára küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

Szerkesztőségi és kiadóhivatali fogadó órák kedden és csütörtökön este 6—8 óráig, Jugovićeva 12. szám alatt

---

Befizető lapunk üres túloldalán kérjük feltüntetni a küldött összeg rendeltetését

---

A HÍD a kisebbségi új magyarság folyóirata.
Ki népével érez, támogatja a HÍD-at!

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. — Levelek és kéziratok Adm. i Red. HÍD Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.
Odgovorni urednik i izdavač: *MAYER OTTMÁR, SUBOTICA, Petrogradska ul. 35*